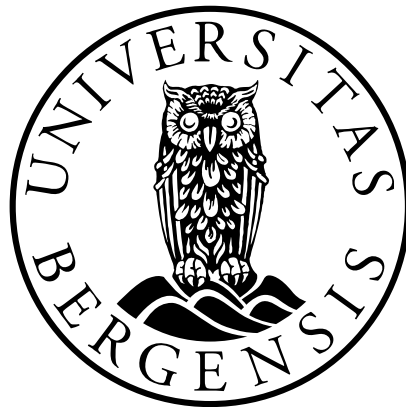

Fastsettelse av straff ved brudd på dyrevelferdsloven

Kandidatnummer: 100

Antall ord: 13 149

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10.12.21

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Innledning.....	3
1.1 Oppgavens problemstilling og aktualitet.....	3
1.2 Avgrensning	4
1.3 Oppgavens struktur	4
2 Dyrs rettslige status og vern	6
2.1 Historisk utvikling av dyrs strafferettslige vern.....	6
2.2 Dyr som rettslig objekt.....	7
2.3 Dyrevelferdslovens regulering av dyrs rettigheter	8
2.3.1 Innledende om dyrevelferdsloven	8
2.3.2 Lovens formål	9
2.3.3 Dyr har egenverdi og rett på beskyttelse	10
2.4 Reaksjoner etter dyrevelferdsloven.....	11
3 Valg av reaksjon ved brudd på dyrevelferdsloven.....	13
3.1 Innledende om straffefastsettelse	13
3.2 De aktuelle straffeformene	13
3.3 Valg av bot som straffereaksjon.....	14
3.4 Valg av betinget eller ubetinget fengsel.....	15
3.5 Valg av rettighetstap og aktivitetsforbud som reaksjon.....	16
4 Fastsettelse av straffenivå ut fra lovgivning og tidligere rettspraksis	20
4.1 Innledende om straffenivå.....	20
4.2 Generelle utgangspunkt.....	20
4.2.1 Lovgivningen som bidrag ved fastsettelse av straffenivå	20
4.2.2 Bruk av tidligere rettspraksis som bidrag ved fastsettelse av straffenivå	21
4.3 Straffenivået ved bruk av fengselsstraff.....	23
4.4 Straffenivået ved bruk av bot	25
5 Sentrale straffeutmålingshensyn	26
5.1 Innledende om straffeutmålingshensyn.....	26
5.2 Klanderhensynet.....	26
5.2.1 Innledende om klanderhensynet.....	26
5.2.2 Betydningen av lovbruddets art.....	26

5.2.3	Nærmere om vektlegging og erkjennelse av dyrs følelser	28
5.3	Preventive hensyn	31
5.3.1	Allmennpreventive hensyn.....	31
5.3.2	Individualpreventive hensyn	33
5.4	Personlige forhold	34
6	Avsluttende bemerkninger om straffefastsettelsen	36
	Kilderegister	41

1 Innledning

1.1 Oppgavens problemstilling og aktualitet

Denne oppgaven omhandler det strafferettslige vernet av dyr i Norge.

Hovedproblemstillingen er å se på fastsettelsen av straff ved brudd på dyrevelferdsloven, med et fokus på hovedtrekkene. Avslutningsvis vil straffefastsettelsen ses i lys av utviklingen på området vedrørende dyrs rettslige status og vern.

Dyrs rettsstilling er et samfunnsaktuelt tema. Mishandling av dyr er for eksempel et allment samfunnsmessig problem både i Norge og ellers i verden. Dyr regnes som en sårbar gruppe, fordi de i liten grad klarer å ivareta egne interesser i møte med mennesket. Det er derfor viktig med et klart regelverk og effektive sanksjonsmuligheter for å hindre dyremisbruk og sikre god dyrevelferd. Videre har dyrs rettsstilling lenge vært omdiskutert, både når det kommer til omfanget av dyrs rettigheter og menneskets muligheter til å nyttiggjøre seg av dem. I forlengelsen har det også vært diskutert hvilke sanksjoner som bør gis ved dyremishandling og omfanget av disse sanksjonene.

I dag er det slik at brudd på dyrevelferdsloven¹ (heretter dvl.), som er den mest generelle loven på området, kan sanksjoneres både av domstolen og Mattilsynet etter lovens kapittel 3. Disse sanksjonene er sidestilt og må ses i lys av hverandre. Sanksjonsmulighetene til Mattilsynet og domstolen har ulik alvorlighetsgrad, hvor Mattilsynet generelt kan sies å ha de minst inngripende.

Det er flere grunner til å se nærmere på fastsettelsen av straff ved brudd på dyrevelferdsloven. Dyr anses ikke som selvstendige rettssubjekter. Det gjør at forbrytelser mot dyr vil ha en noe annen karakter enn forbrytelser begått mot mennesker. Det er dermed ikke nødvendigvis de samme hensynene og momentene som gjør seg gjeldende ved forbrytelser mot mennesker som også gjør seg gjeldende på dette området. Det er derfor mulig at reaksjonsfastsettelsen ved dyremishandlingssaker og andre brudd på dyrs rettsstilling har særtrekk som skiller seg fra allmenn straffeutmåling.

¹ Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd

I tillegg er bruken av straff på dette området i en pågående utvikling. Historisk sett har det vært vanlig at domstolene kun har anvendt den nedre delen av strafferammen og det har vært usikkert hva som skal til for å straffe etter den øvrige delen. Lovgiver har uttrykt i forarbeid til dyrevelferdsloven at Høyesterett har tatt i bruk en for liten del av strafferammen og at endringen av lovens strafferamme som kom i 2001, var ment som en mulighet for domstolene til å idømme strengere straffer ved alvorlig dyremishandling.² Sett i lys av dette, kan det derfor være interessant å se på fastsettelsen av straff ved brudd på dyrevelferdsloven.

1.2 Avgrensning

I denne oppgaven vil det bli tatt utgangspunkt i fastsettelsen av straff etter dyrevelferdsloven, siden det er den generelle loven på området. Det er flere forskrifter tilknyttet dyrevelferdsloven, men disse vil i liten grad behandles da kjernen av oppgaven er å se på straffeutmålingen generelt. Oppgaven vil videre kun ta for seg mishandling av husdyr og kjæledyr og avgrenses derfor mot andre viltlevende dyr. Selv om viltlevende dyr i utgangspunktet omfattes av dyrevelferdslovens virkeområde i § 2, er de i motsetning til husdyr og kjæledyr ikke underlagt menneskets rådighet og eiendomsrett. Det kan derfor være andre hensyn som gjør seg gjeldende ved lovbrudd begått mot viltlevende dyr og utmåling av straff. Hovedfokuset vil videre ligge på domstolens fastsettelse av straff. Forvaltningens sanksjonsmuligheter grenser mot disse, men vil i mindre grad behandles da de ikke har direkte betydning for straffefastsettelsen. Helt til slutt er det i utgangspunktet hovedtrekkene og andre særlige momenter ved straffefastsettelsen oppgaven tar for seg. Straffeutmåling er et stort tema og det vil derfor fokuseres på de sentrale trekkene ved denne.

1.3 Oppgavens struktur

Oppgaven er delt inn i seks deler, inkludert denne innledende delen. I kapittel 2 vil det foretas en kort presentasjon av dyrs rettslige status. I denne delen vil blant annet rettstilstanden vedrørende dyrs rettsstilling og menneskers rettigheter og plikter overfor dyr presenteres. I tillegg inneholder kapittel 2 en presentasjon av reaksjonene som følger av dyrevelferdsloven.

² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

Denne delen er ment som et bakteppe for den videre undersøkelsen av fastsettelse av straff på området.

Straffeutmålingen ved brudd på dyrevelferdsloven vil bli gjennomgått i kapittel 3, 4 og 5, og utgjør samlet hoveddelen av oppgaven. Hvordan domstolen fastsetter straffen i en konkret sak er delt opp, for å få frem den selvstendige betydningen av de ulike sidene som samlet er bestemmende for straffefastsettelsen. I kapittel 3 vil det redegjøres for de aktuelle straffeformene. Kapittel 4 og 5 går på hvordan omfanget av den den eller de valgte reaksjonene fastsettes. I kapittel 4 redegjøres det for straffenivået. Her vil det både fremgå hvordan straffenivået generelt fastsettes ut fra lovgivning og rettspraksis og hvordan straffenivået mer konkret er ved utmåling av fengsel og bot ut fra nyere høyesterettspraksis. I kapittel 5 presenteres og drøftes det rundt betydningen av sentrale straffeutmålingshensyn ved fastsettelsen av reaksjonens omfang.

Kapittel 6 er et avsluttende kapittel. Her vil sentrale trekk ved straffefastsettelsen som fremgår av kapittel 3, 4 og 5 kort kommenteres og ses i lys av utviklingen på området.

2 Dyrs rettslige status og vern

2.1 Historisk utvikling av dyrs strafferettslige vern

Dyrs rettsstilling samt reaksjoner som følge av brudd på denne har vært omdiskutert og utviklet seg gjennom tidene og er fremdeles i en pågående utvikling. Norge fikk i 1935 dyrevernavloven³, som var den første dyrevernavlovgivningen i landet. Denne var historisk også på verdensbasis, nettopp på grunn av sine regler om vern av dyr.⁴ Fra 1969 til 1999 ble antall gårdsbruk med husdyr redusert med mellom 70-80 %, samtidig som antall husdyr som ble brukt i landbruk økte.⁵ Gjennom utviklingen kan man se at formålet med gårdsbruk gikk fra å dreie seg om selvberging og over til mer næringsdrift. Som følge av økende industrialisering av norsk landbruk, ble det behov for å utvikle lovgivningen og man fikk dyrevernavlova i 1974.⁶

At gårdseiere i dag er mindre avhengig av det individuelle dyret for å overleve, i tillegg til at antall husdyr på gårder har økt betraktelig, har gjort det vanskeligere for bonden å få et personlig forhold til dyrene.⁷ Utviklingen kan medføre at dyrevelferden blir dårligere enn tidligere, blant annet fordi det kan være vanskelig å fange opp forhold ved enkelt dyr. Behovet for effektiv lovgivning og sanksjonering har derfor økt.

Også vedrørende kjæledyrhold har det skjedd en utvikling i Norge. Antall husstander som har kjæledyr har for eksempel økt.⁸ Det har også blitt lettere å skaffe seg kjæledyr enn tidligere og det stilles lave krav til personlig egnethet. Det økte omfanget av kjæledyr øker risikoen for at kjæledyr havner i hjem hvor de ikke ivaretas. Denne bruksutviklingen har i likhet med utviklingen til husdyr medført nye behov og problemstillinger, som behov for effektiv straffeforfølgning.

Utviklingen viser også et økt samfunnsengasjement på området. Man har i dag flere dyrevernavgrupper, blant annet NOAH og World Wide Fund (WWF), som jobber aktivt for bedring av dyrs rettigheter. I 2019 vedtok Stortinget å avskaffe pelsdyrnæringen innen 1.

³ Lov 7. juni 1935 nr. 13 om dyrevernav

⁴ Bahus (2019) s. 34

⁵ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 31

⁶ Bahus (2019) s. 34, lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevernav

⁷ Bahus (2019) s. 11

⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

februar 2025.⁹ Samtidig har regjeringen bestemt at det skal innføres en dyrekrimenhet i alle politidistriktene i Norge i løpet av 2021.¹⁰ At brudd på dyrevelferden er et dagsaktuelt tema som vekker engasjement fra ulike hold, kan påvirke bruken av straff på flere måter, deriblant hvilke momenter som er av betydning og hvilken tyngde disse momentene har.¹¹ Ny kunnskap om belastningen dyr opplever i ulike situasjoner kan for eksempel påvirke terskelen og arten av et lovbrudd.

En utvikling med økt fokus på at velferden til dyr skal være god, fremfor et tidligere og mer snevrere ønske om å verne dyr mot lidelser, førte til at man i 2009 fikk dyrevelferdsloven som erstattet den tidligere dyrevernlova fra 1974.¹² Någjeldende straffebestemmelse ble imidlertid endret allerede i 2001.¹³ Før 2001 ble forsettlige og uaktsomme brudd på dyrevernlova etter § 31 straffet med bot eller fengsel på inntil seks måneder. Dersom det forelå gjentakelse, økte strafferammen til bot eller fengsel på inntil ett år.¹⁴ I 2001 ble strafferammen økt til bot eller fengsel i inntil ett år for forsettlig eller uaktsom overtredelse og fengsel opp til tre år for grove overtredelser.¹⁵ Med dyrevelferdsloven § 37 ble skyldkravet endret til forsettlige og grovt uaktsomme handlinger. Det har med andre ord skjedd en skjerpelse av strafferammen. I tillegg skjerpes strafferammen etter dvl. § 37 andre ledd for grove overtredelser generelt, i motsetning til strafferammen fra før lovendringen i 2001 som bare åpnet for skjerpelse ved gjentakelse.

2.2 Dyr som rettslig objekt

Et dyr regnes i dag ikke som et selvstendig rettssubjekt, men som et rettslig objekt og er altså en «ting».¹⁶ Dyr har derfor i utgangspunktet ingen selvstendige rettigheter eller plikter i kraft av å være et dyr og har derfor heller ikke rettslig handleevne. Dyr kan verken hevde egen rett eller ta andre prosessuelle skritt selv.

⁹ Stortinget.no «Lov om forbud mot hold av pelsdyr»

¹⁰ Regjeringen.no «Færre dyrekrim saker henlegges»

¹¹ Et eksempel på at endret oppfatning kan påvirke straffeutmålingen ser man i denne artikkelen om straff for rusmisbrukere. DOI: <https://rett24.no/articles/hoyesterett--synet-pa-straff-for-rusavhengige-er-endret>

¹² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 12

¹³ Stenevik og Mejdell (2011) s. 405

¹⁴ Frøslie (1997) s. 151

¹⁵ Jf. dyrevernlova § 31

¹⁶ Sikker rett, men følger bl.a. av Bahus (2019) s. 11

At dyr regnes for å være et rettslig objekt gir imidlertid den som råder over dyret i utgangspunktet de samme rettigheter og plikter som rådighet over andre rettslige objekter.¹⁷ Denne retten avgrensar dyrets selvstendige rettigheter. Menneskets rett til for eksempel å avlive dyr etter dvl. § 12, avgrensar et dyrs rett til liv. Ellers medfører denne kategoriseringen også at mennesket som råder over dyret på andre måter kan bruke og behandle dyret i tråd med eiendomsretten, så lenge det ikke strider med andre regler. En hund må for eksempel i utgangspunktet tåle å bruke halsbånd på tur, uten at dette anses som en krenkelse av deres interesser og utgjør et lovbrudd. Hva som kan anses som en krenkelse for dyr, påvirkes dermed at menneskets rettigheter.

Det er uomstridt at dyr i motsetning til andre tradisjonelle fysiske «ting» blant annet har ulike følelser og evne til å sanse.¹⁸ Det har derfor i lengre tid vært diskutert om ikke dyr burde anses som selvstendige rettssubjekt eller i alle fall klassifiseres som noe eget og ikke som et rettslig objekt. Det kan for eksempel stilles spørsmål ved om det fremdeles kan forsvares at mennesker i stor grad kan bruke dyr på samme måte som en «ting», på bakgrunn av den kunnskapen man i dag har om dyrs kognitive evner. Er det for eksempel forsvarlig at mennesker kan avle opp dyr til bruk i matproduksjon.

2.3 Dyrevelferdslovens regulering av dyrs rettigheter

2.3.1 Innledende om dyrevelferdsloven

I dag finnes det flere lover som inneholder særskilte regler om dyr. Dyrevelferdsloven er som tidligere nevnt den mest generelle og gir dyr et særlig vern sammenlignet med andre rettslige objekter. I tillegg pålegger loven blant annet dyreeiere og andre personer plikter.¹⁹

Bakgrunnen for loven var nettopp en «[...] betydelig utvikling i kunnskapen om dyrs evner og behov, kombinert med høye etiske mål for hvordan vi ønsker at dyr skal behandles i samfunnet».²⁰ Videre har man for eksempel også hundeloven²¹ som har særlige regler for hunder, blant annet en egen straffebestemmelse i § 28.

¹⁷ Den alminnelige eiendomsretten og bl.a. EMK P1-1

¹⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

¹⁹ Se f.eks. dvl. §§ 4 og 24

²⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 7

²¹ Lov 04. juli 2003 nr. 74 om hundehold

Virkeområdet til dyrevelferdsloven og hvilke dyr som omfattes er regulert i § 2. Listen over dyr som omfattes er uttømmende og omfatter blant annet pattedyr, fugler og fisk. Insekter, utenom honningbier, er for eksempel ikke omfattet, jf. § 2 (1). Loven må også ses i lys av internasjonal rett, da særlig EU-forordninger og EU-direktiver Norge forplikter seg til gjennom EØS-avtalen.²² Dette er også spesifisert i dvl. § 38, hvor det følger at forskrifter som er «nødvendige for å oppfylle Norges forpliktelser som følge av EØS-avtalen» skal gå foran dyrevelferdsloven ved motstrid. I det følgende vil de mest sentrale bestemmelsene i dyrevelferdsloven som omhandler dyrs rettslige status bli gjennomgått.

2.3.2 Lovens formål

Formålet med loven er etter dvl. § 1 å «fremme god dyrevelferd» og «respekt for dyr». Målet er altså ikke bare å hindre dårlig dyrevelferd, men aktivt å sikre at dyrevelferden er god. At god dyrevelferd skal fremmes setter grenser for menneskers bruk og fangst av dyr. Ifølge lovens forarbeid bør hva som er god dyrevelferd vurderes ut fra «objektive, faglige kriterier og vil variere ut fra dyrets egenart».²³ Begrepet «[d]yrevelferd tar utgangspunkt i den subjektive, mentale tilstanden hos dyret», hvor «[...] dyrets følelser som frykt, smerte, frustrasjon, velbehag og lystfølelse» har betydning.²⁴ Videre vil andre forhold som «[...] dyrets mulighet til å utøve artsspesifikk, naturlig atferd og utfolde sitt biologiske potensial» også inngå i vurderingen av begrepet «dyrevelferd».²⁵ Disse momentene samsvarer i stor grad med husdyrenes fem friheter, som er friheter utviklet av Animal Welfare Council på bakgrunn av en utredning fra Brambellkommisjonen i 1965 av begrepet «dyrevelferd».²⁶ Frihetene kan anvendes som en indikator på om det foreligger god dyrevelferd, og er innarbeidet i dyrevelferdsloven. I dyrevelferdsloven er ikke frihetene begrenset til å gjelde kun husdyr, men også andre dyr omfattes så langt det passer.²⁷ De fem frihetene er «Freedom from Hunger and Thirst», «Freedom from Discomfort», «Freedom from Pain, Injury or Disease», «Freedom to Express Normal Behaviour» og «Freedom from Fear and Distress».²⁸

²² Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde 2. mai 1992

²³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 93

²⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 93

²⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 93

²⁶ Bahus (2019) s. 33, Stenevik og Mejdell (2011) s. 16

²⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 65

²⁸ Farm Animal Welfare Council «Five freedoms»

Ut fra formålet skal loven også fremme «respekt for dyr». Av forarbeid følger det at begrepet er selvstendig og åpner for «etiske betraktninger knyttet til hvordan dyr bør/ikke bør behandles».²⁹ Dyr skal imidlertid fremdeles kunne brukes til matproduksjon og lignende, i tillegg til utnyttelse av villevende dyr gjennom for eksempel jakt og fiske.³⁰ Kravet om respekt hindrer dermed ikke bruken av dyr, men går mer på hvordan denne bruken skal foregå. Samtidig vil hva som kan anses som etisk behandling av dyr variere og påvirkes av for eksempel ny kunnskap om dyrs atferd og evner. Tidligere var det for eksempel etisk forsvarlig med pelsdyrdrift, før slikt dyrehold ble gjenstand for diskusjon i samfunnet og senere forbudt.³¹ Dette viser at utvikling i samfunnet kan påvirke synet på hva som er forsvarlig bruk og behandling av dyr, og at bruk som tidligere ble ansett for å være moralsk akseptabel og ivareta respekten for dyr, ikke lengre kan forsvares.

Formålet i dvl. § 1 kan bidra i straffeutmålingen ved å si noe om hva dyr kan kreve i møte med mennesket. Formålet kan dermed brukes til å si noe om arten av lovbruddet, og blir for eksempel trukket inn i straffeutmålingen i HR-2019-1645, ved at straffeutmålingen skal «reflektere dyrevelferdslovens formål».³²

2.3.3 Dyr har egenverdi og rett på beskyttelse

Dvl. § 3 er en generell bestemmelse som fastslår at «[d]yr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker» og at de skal «[...] behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger». Bestemmelsen kan brukes i forbindelse med andre bestemmelser i loven, men også selvstendig på tilfeller som ikke omfattes av de andre bestemmelsene.³³

At dyr skal “beskyttes mot fare” tilsier at dyr har krav på beskyttelse før selve påkjenningen eller belastningen har realisert seg. Ordlyden viser at dyrs velferd i noen tilfeller kan verdsettes høyere enn vern mot inngrep i menneskers privatliv, da bestemmelsen gjelder i tilfeller hvor lovbrudd enda ikke har skjedd. Det foreligger imidlertid en viss terskel, da dyr kun har krav på beskyttelse mot fare for «unødige» påkjenninger og belastninger. Dyr må dermed tåle visse handlinger som for eksempel avlivning etter dvl. § 12, selv om det oppleves

²⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 93

³⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 18

³¹ Stortinget.no «Lov om forbud mot hold av pelsdyr»

³² HR-2019-1645-A (29). Avgjørelsen blir nærmere presentert under punkt 3.5.

³³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 94

belastende. At dyr må tåle visse handlinger kan på den ene siden sies å stride mot bestemmelsens første setning om at dyr har «egenverdi». Den tildelte egenverdien virker mindre betydningsfull når dyr uansett må tåle visse påkjenninger som til og med kan omfatte tap av eget liv. Samtidig kan det sies å henge tett sammen med dyrets nytteverdi for mennesket. For at dyr skal kunne nyttiggjøres for mennesker, forutsettes det at noen dyr i en viss grad vil måtte oppleve påkjenninger eller annen belastning. Det er for eksempel vanskelig å drive med kjøttproduksjon uten at dyr slaktes. Dyr som brukes som kjæledyr kan også måtte oppleve handlinger som kan virke belastende. For de fleste fuglearter vil for eksempel det å fly inngå i deres naturlige atferd. For fugler som holdes i bur vil det begrense muligheten til å utøve denne atferden og kan utgjøre en viss belastning for fuglen. Det finnes med andre ord flere lovlige handlinger som kan oppleves som en belastning eller påkjenning for dyr. Hva som anses som unødig og utgjør en ulovlig handling, kan variere fra område til område og mellom de ulike dyreartene. Kjæledyr må generelt sett tåle mindre enn dyr som er brukt i kjøttproduksjon. Et produksjonsdyr må for eksempel tåle å avlives av hensyn til menneskets behov for kjøttprodukter, mens avlivning av kjæledyr som regel skjer av hensyn til dyret selv i forbindelse med alderdom eller lidelse. Hvorvidt belastningen dyret utsettes for er unødig vil dermed kunne få betydning i straffeutmålingen også ved brudd av andre bestemmelser i dyrevelferdsloven. Et eksempel på dette er HR-2016-295 (Lukas) som vil bli behandlet nærmere i hoveddelen av oppgaven.³⁴

2.4 Reaksjoner etter dyrevelferdsloven

Reaksjoner ved brudd på dyrevelferdsloven er hovedsakelig regulert i lovens kapittel 3.³⁵ Det kan blant annet iverksettes «nødvendige tiltak» etter dvl. § 32 første ledd i tilfeller hvor det haster med tiltak, aktivitetsforbud etter dvl. § 33, overtredelsesgebyr etter dvl. § 34 og tvangsmulkt etter dvl. § 35. Dette er hovedsakelig forvaltningsreaksjoner som Mattilsynet kan iverksette.³⁶ Domstolen kan imidlertid også gi aktivitetsforbud etter dvl. § 33 andre ledd. Ellers er de strafferettslige reaksjonene i dyrevelferdsloven regulert i § 37 og kan fastsettes av domstolen. Av dvl. § 37 følger det at for «[f]orsettlig eller grovt uaktsom overtredelse» kan domstolen straffe med «bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler» så lenge forholdet

³⁴ Avgjørelsens innhold presenteres nærmere i punkt 3.5

³⁵ Det finnes reaksjoner i straffeloven som supplerer disse. De er behandlet i kapittel 3.

³⁶ Jf. dvl. § 30 første ledd

ikke rammes av strengere straffebestemmelse.³⁷ For «[g]rov overtredelse» kan det straffes med «fengsel inntil 3 år».³⁸ Straffebestemmelsen gjelder imidlertid ikke for overtredelse av dvl. §§ 4, 5 eller 6.³⁹ Forsett er regulert i straffeloven⁴⁰ (heretter strl.) § 22.⁴¹ Andre alminnelige regler for straffeansvar i straffeloven gjelder også, for eksempel reglene om medvirkning etter § 15.⁴²

Alminnelig uaktsomhet er ikke tilstrekkelig for straffeansvar. Slik uaktsomhet var imidlertid tilstrekkelig etter den opphevede dyrevernlova § 31. Avkriminaliseringen skyldes et utgangspunkt som kom med straffeloven i 2005 om at alminnelig uaktsomhet normalt ikke skal være straffbart.⁴³ Det blir dermed opp til Mattilsynet eventuelt å reagere på uaktsomme tilfeller. Hvorvidt en uaktsomhet kan regnes for å være grov er regulert i strl. § 23 andre ledd. En uaktsom handling er grov dersom den er «svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse».⁴⁴

Hvorvidt en overtredelse er grov etter dvl. § 37 andre ledd åpner for en konkret vurdering. Ved vurderingen skal det «[...] særlig legges vekt på overtredelsens omfang og virkninger, og graden av utvist skyld».⁴⁵ I en forarbeidsuttalelse følger det at «[v]ed vurdering av om det foreligger grove eller særlig skjerpene omstendigheter, bør det legges vekt på de konsekvenser lovbruddet har fått, så som omfanget av påført fysisk og mental skade og smerte og om lovbruddet har pågått over tid eller har gjentatt seg. Det bør også legges vekt på om lovbruddet er gjort på særlig smertefull måte, og om overtredelsen er gjort med hensikt».⁴⁶ Grovhetsalternativet gir her uttrykk for synspunkt som også vil dominere den nærmere fastsettelsen av straffen.

³⁷ Jf. dvl. § 37 første ledd

³⁸ Jf. dvl. § 37 andre ledd

³⁹ Jf. dvl. § 37 tredje ledd

⁴⁰ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff

⁴¹ Les mer om forsett i Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) kapittel 9

⁴² Jf. strl. § 1

⁴³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88, HR-2016-2285-A (23)

⁴⁴ Jf. strl. § 23 andre ledd. Les mer om uaktsomhetsansvar i Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) kap. 10.

⁴⁵ Jf. dvl. § 37 andre ledd andre setning

⁴⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 118

3 Valg av reaksjon ved brudd på dyrevelferdsloven

3.1 Innledende om straffefastsettelse

Bruk av straff er aktuelt idet tiltalte er funnet skyldig i overtredelse av en lovbestemmelse og det ikke er aktuelt med regler som kan fritta for straff. Selve reaksjonsfastsettelsen går ut på å velge en eller flere reaksjoner og omfanget av den eller de reaksjonene.⁴⁷ I denne oppgaven vil valg av reaksjon bli gjennomgått i dette kapitlet, mens reaksjonens omfang blir delt opp i fastsettelse av straffenivå som behandles i kapittel 4 og straffeutmålingsmomentene som omtales i kapittel 5.

Det er domstolen som fastsetter den konkrete straffen i hver sak. Det følger av Grunnloven (heretter Grl.) § 96.⁴⁸ Den enkelte domstolen står imidlertid ikke fritt ved reaksjonsfastsettelsen, men må følge de alminnelige reglene som gjelder ved rettsanvendelse, herunder bruk av relevante rettskilder. Domstolen må hovedsakelig ta stilling til tilgjengelig lovgivning og dens forarbeider, høyesterettspraksis og andre sentrale hensyn på området.⁴⁹

3.2 De aktuelle straffeformene

Som nevnt innledningsvis i punkt 2.4, åpner dyrevelferdsloven for at domstolen kan fastsette bot og fengsel etter § 37 og aktivitetsforbud etter § 33 andre ledd. Selv om dvl. § 37 kun nevner bot og fengsel, åpner straffeloven også for bruk av andre straffereaksjoner.⁵⁰ I strl. § 29 finner man en oversikt over straffereaksjoner som også vil kunne være aktuelle ved brudd på dyrevelferdsloven. De straffereaksjonene som er aktuelle, i tillegg til bot og fengsel, er samfunnsstraff, ungdomsstraff og rettighetstap.⁵¹ Straffereaksjonene har ulike hensyn bak seg,

⁴⁷ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 685

⁴⁸ Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814

⁴⁹ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 684 og 685

⁵⁰ Strl. § 1

⁵¹ Strl. § 29 bokstav c, d og f

noe som gjør at domstolen, innenfor rammene som er gitt, kan velge den reaksjonen hensyn taler for.

Etter strl. § 52 a kan for eksempel ungdomsstraff i visse tilfeller benyttes «i stedet for fengselsstraff» for lovbrutere «under 18 år på handlingstidspunktet». Fengsel er en særlig inngripende reaksjon sammenlignet med andre reaksjoner, siden det er tale om frihetsberøvelse. Bestemmelsen om ungdomsstraff er derfor gitt for å begrense bruken av fengsel mot unge lovbrutere, og kan for eksempel være aktuell hvor gjerningspersonen utøver vold etter dvl. § 14 bokstav a.⁵² Bruken av samfunnsstraff er nærmere regulert i straffeloven kapittel 10. I likhet med ungdomsstraff kan også samfunnsstraff erstatte fengselsstraff etter nærmere vilkår, og er relevant ved simple tilfeller hvor det ikke er aktuelt med fengselsstraff i mer enn ett år.⁵³

Det er ikke gitt regler i dvl. § 37 eller i annen del av dyrevelferdsloven om hvilken reaksjon som skal velges ved ulike lovbrudd. At valg av reaksjon ikke er lovbestemt understrekes også i Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 118. Det gir domstolen anledning til å foreta en mer selvstendig vurdering ut ifra den konkrete saken. I den videre drøftelsen vil valg av bot, fengsel, rettighetstap og aktivitetsforbud bli gjennomgått nærmere, da dette er fremtredende reaksjoner ved brudd på dyrevelferdsloven.

3.3 Valg av bot som straffereaksjon

Bot er aktuelt etter dvl. § 37 første ledd. Ifølge forarbeid vil bot «[...] i mange tilfeller være den mest hensiktsmessige straffen».⁵⁴ Utsagnet må ses i lys av dvl. § 37 som åpner for kombinasjon av både bot og fengsel, og at bot dermed også kan anvendes i tilfeller hvor det idømmes fengselsstraff. Videre regnes bot for å være den minst inngripende og alvorlige reaksjonen av valget mellom bot og fengsel. Det er derfor naturlig at bot anvendes i de mindre alvorlige overtredelsene. Bot kan imidlertid også kombineres med samfunnsstraff og rettighetstap etter strl. § 54. Et eksempel på en høyesterettsavgjørelse hvor det idømmes bot er HR-2016-2507-A, hvor boten ble fastsatt til seks millioner kroner.⁵⁵

⁵² Les mer om ungdomsstraff i Grønning, Husabø og Jacobsen (2019) delkapittel 28.6.

⁵³ Jf. strl. § 48 bokstav a, Les mer om samfunnsstraff i Grønning, Husabø og Jacobsen (2019) delkapittel 28.5.

⁵⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 118

⁵⁵ HR-2016-2507-A blir presentert nærmere i punkt 3.5

3.4 Valg av betinget eller ubetinget fengsel

Fengsel kan gis etter både dvl. § 37 første og andre ledd. Fengsel er en inngripende straffereaksjon som er aktuell i de mer alvorlige tilfellene.⁵⁶ Et spørsmål tilknyttet valg av fengselsstraff er om det skal fastsettes betinget eller ubetinget. Betinget fengsel er regulert i strl. § 34 og går ut på at frihetsberøvelsen utsettes med en prøvetid som hovedsakelig er betinget av at lovbrøyteren ikke begår nye lovbrudd. Betinget fengsel anses derfor som mindre inngripende enn ubetinget, fordi man på visse vilkår kan slippe frihetsberøvelse.

Etter den nå opphevede dyrevernslova var det vanlig å straffe lovbrudd med betinget fengsel, også i de mer alvorlige tilfellene. Denne praksisen kan man blant annet se i Rt. 1994 s. 1272, som omhandlet vanstell av et større antall hunder og katter. Selv om det i denne saken ble idømt en kombinasjon av betinget og ubetinget fengsel, påpekte Høyesterett at daværende vanlig praksis ved dyremishandlingsaker var å idømme betinget fengsel og at dette også var vanlig i grove tilfeller.⁵⁷ Denne praksisen ble også kommentert i forarbeid. Her følger det at vanlig praksis har vært å idømme bot og betinget fengsel, og at «[d]et er få tilfeller av ubetinget fengsel, selv for svært grove overtredelser».⁵⁸ Siden den gang har ubetinget fengsel, i alle fall for grove tilfeller etter dvl. § 37 andre ledd, blitt mer vanlig å idømme. Eksempler på avgjørelser hvor det ble gitt ubetinget fengsel finner man i HR-2016-295-A (Lukas) og HR-2016-2285-A (Jøa)⁵⁹. Men også ved simple overtredelser, som i HR-2017-1250-A (Leo) og HR-2019-1645-A, ble det idømt ubetinget fengselsstraff.⁶⁰ På grunn av høyesterettsavgjørelsers prejudikativ virkning, er dette noe domstolene må forholde seg til i senere avgjørelser.⁶¹

At Høyesterett i større grad har begynt å fastsette ubetinget fengsel, kan ha sammenheng med lovendringen i 2001 som medførte høyere strafferamme.⁶² I lovens forarbeid uttales det om bakgrunnen for lovendringen. Her følger det at daværende maksimalstraff ikke samsvarte med alminnelig rettsoppfatning og at domstolene fremstod «[...] forsiktige med å legge seg på lovens maksimal straff, selv for de groveste brudd på loven». Det var derfor ønskelig å øke

⁵⁶ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 614

⁵⁷ Rt. 1994 s. 1272 (1273 og 1274)

⁵⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

⁵⁹ Disse dommene blir presentert nærmere i punkt 3.5

⁶⁰ Disse dommene blir presentert nærmere under punkt 3.5 og 4.2.2

⁶¹ Jf. Grl. §§ 88 og 90

⁶² Se punkt 2.1 om historisk utvikling

strafferammen for å «[...] gi domstolene en større mulighet for å differensiere straffen utfra alvorlighetsgrad».⁶³ Denne tendensen er også kommentert i et senere forarbeid hvor det følger at «[d]omstolene har vært tilbakeholdne med å idømme strenge straffer for brudd på dyrevernsloven» og videre at «[g]rov dyremishandling er handlinger der straffverdigheten tilsier at strengere straffer bør idømmes».⁶⁴ Ut fra disse forarbeidsuttalelsene virker lovgiver å ha ment at domstolene hadde tatt i bruk en for liten del av strafferammen, og at en utvidelse var ment som en oppfordring og mulighet til å idømme strengere straffer ved alvorlige dyremishandlingsaker. Dette kan forklare domstolenes utvikling vedrørende bruk av ubetinget fengsel, da flere nyere høyesterettsavgjørelser viser til disse uttalelsene.⁶⁵

Samtidig er det i dag et ønske om at straffen ikke bare skal gi en negativ effekt, men også være rehabiliterende.⁶⁶ Det er imidlertid begrenset hvor rehabiliterende et opphold i fengsel kan være.⁶⁷ Bruk av ubetinget fengsel er også kostbart for samfunnet, og det er derfor generelt ønskelig å redusere bruken av slik fengselsstraff hvor det er mulig.⁶⁸ Denne generelle utviklingen og det rehabiliterende hensynet bør derfor tas med i vurderingen av valget mellom betinget og ubetinget fengsel. Ved at Høyesterett likevel har valgt å idømme ubetinget fengsel, også i mindre grove tilfeller som HR-2017-1250-A (Leo), tyder på at Høyesterett illegger dyr et vern av en viss betydning.

3.5 Valg av rettighetstap og aktivitetsforbud som reaksjon

To reaksjoner som er særlig aktuelle ved brudd på dyrevelferdsloven er rettighetstap og aktivitetsforbud. De er regulert i henholdsvis strl. kapittel 10 og dvl. § 33. Rettighetstap er en straffereaksjon som kan kombineres med blant annet fengselsstraff og bot.⁶⁹ Aktivitetsforbud er et enkeltvedtak og regnes derfor ikke som en faktisk straffereaksjon. Aktivitetsforbud kan derfor også kombineres med for eksempel fengselsstraff uten å komme i strid med forbudet

⁶³ Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) s. 3-4

⁶⁴ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s. 88

⁶⁵ Se HR-2016-295-A (19) og HR-2019-1645-A (35)

⁶⁶ Se punkt 5.3.2

⁶⁷ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 615

⁶⁸ St.meld. nr. 37 (2007-2008) s. 10 og NOU 1983:57 s. 189

⁶⁹ Jf. strl. § 29 bokstav f, jf. § 1 og § 59 bokstav a og c

mot dobbeltstraff.⁷⁰ Selv om aktivitetsforbud er et enkeltvedtak, er domstolen etter dvl. § 33 andre ledd gitt adgang til å fastsette denne reaksjonen i en straffesak.⁷¹

Det kan være vanskelig å oppdage lovbrudd i dyrevelferdsloven eller annen dyremishandling.⁷² Disse reaksjonene kan dermed brukes preventivt for å hindre at personer som har begått lovbrudd begår dem igjen, i tilfeller hvor det foreligger gjentakelsesfare og andre straffereaksjoner ikke vil fungere tilstrekkelig preventivt. Denne tankegangen underbygges av forarbeid, hvor det blant annet følger at «[d]ersom vedkommende ikke er egnet til å ta vare på dyr, vil andre virkemidler være bedre egnet til å hindre fremtidige hendelser, eksempelvis adgangen til å frata noen rett til å holde dyr».⁷³ Det følger senere av samme forarbeid at «[...] det i større grad bør legges til rette for utvidet bruk av alternative sanksjoner for å hindre og forebygge fremtidige lidelser for dyr».⁷⁴ Slike sanksjoner omfatter både rettighetstap og aktivitetsforbud, men også andre virkemidler Mattilsynet som tilsynsorgan er gitt etter dyrevelferdsloven kapittel 3.

Det finnes flere eksempler i rettspraksis hvor rettighetstap eller aktivitetsforbud er ilagt eller vært oppe til vurdering. I HR-2016-295 (Lukas) ble det for eksempel ilagt aktivitetsforbud i fem år etter dvl. § 33. Saken omhandler hunden Lukas som tiltalte ønsket å avlive. Hunden ble derfor bundet fast til et betongrør og kastet utfor en bro, fordi tiltalte hadde hørt at det var en human avlivningsmetode. Hunden druknet, og Høyesterett kom frem til at det var tale om en grov overtredelse. I tillegg til aktivitetsforbud ble det fastsatt fengsel i 90 dager.

I HR-2016-2285-A (Jøa) fastsatte Mattilsynet aktivitetsforbud i ti år etter dvl. § 33, før saken kom opp til retten. Dette påvirket imidlertid ikke Høyesteretts videre straffeutmåling, og viser noe av samspillet mellom forvaltningen og domstolens sanksjoneringsmuligheter.⁷⁵ I saken døde 92 kyr som ble brukt i kjøttproduksjon, som følge av mangel på mat og vann. Den tiltalte, som drev gården, fikk personlige problemer og kyrene endte derfor opp med å stå alene i fjøset i rundt to måneder uten tilsyn. Overtredelsen var grov, og tiltalte ble dømt for brudd på dvl. § 24 om tilsyn og stell. Straffen ble utmålt til fengsel i ett år og åtte måneder.

⁷⁰ EMK P7-4 nr. 1

⁷¹ Dvl. § 33 andre ledd

⁷² Stenevik og Mejdell (2011) s. 423, HR-2017-1250-A (45)

⁷³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

⁷⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

⁷⁵ HR-2016-2285-A (36)

Et annet eksempel hvor Høyesterett vurderte bruk av rettighetstap er HR-2016-2507-A. Saken omhandler et oppdrettsselskap som brøt strl. § 166 og matloven⁷⁶ § 28 som følge av et for høyt antall lakselus i oppdrettsanlegget. Da laksen videre skulle slaktes førte uaktsom opptreden til massedød, og dermed brudd på dvl. § 37, jf. § 24 om tilsyn og stell.

Oppdrettslaks er ikke viltlevende dyr og inngår i begrepet husdyr eller andre produksjonsdyr underlagt menneskets rådighet, og avgjørelsen er dermed relevant for oppgaven. Saken var ikke grov, og straffen ble fastsatt til bot på seks millioner kroner. Det skulle i utgangspunktet gis bot kombinert med rettighetstap. Fordi bedriften, før saken ble avgjort av Høyesterett, fikk innvilget konsesjoner som innebar mer miljøvennlig drift og den daglige lederen som var ansvarlig for lovbruddene hadde sluttet, lot Høyesterett være å idømme rettighetstapet.⁷⁷ Det forelå ingen gjentakelsesfare og Høyesterett kunne ikke begrunne en slik reaksjonsbruk.⁷⁸

I HR-2019-1645-A avlivet en mann to katter ved å knekke nakken på dem. Dette ble ansett som en ulovlig avlivningsmetode og brudd på dvl. § 12 og forskrift om avlivning av hund og katt § 2, jf. § 6. Høyesterett kom imidlertid frem til at det ikke var et grovt tilfelle og utmålte straffen til fengsel i 45 dager. Høyesterett uttalte at det ikke kunne gis forbud mot å drive med dyrehold i 10 år, slik lagmannsretten først hadde slått fast.⁷⁹ Manglende fare for gjentakelse og at forholdet falt inn under dvl. § 37 første ledd var avgjørende for vurderingen. Høyesterett virker dermed mindre åpne for å tillate slikt forbud ved mindre grove overtredelser, selv om det også ble begrunnet i at det ikke var gjentakelsesfare. I avgjørelsen HR-2016-2507-A, om lakselus, trekker Høyesterett også frem forarbeid hvor det uttales at «[r]ettighetstap er en inngripende reaksjon som man etter *kommisjonens* syn bør være varsom med å bruke. Det bør bare idømmes når samfunnsmessige hensyn tilsier det».⁸⁰ Dette standpunktet kan forklare Høyesteretts varsomhet i HR-2019-1645-A. Ellers er avgjørelsene HR-2016-295 (Lukas), HR-2016-2285-A (Jøa), HR-2016-2507-A og HR-2019-1645-A også sentrale for den videre drøftelse i oppgaven.

Bruken av rettighetstap og aktivitetsforbud kan hovedsakelig begrunnes i det preventive hensynet. Som nevnt ovenfor kan bruk av reaksjonene avhjelpe problematikken med å avdekke lovbrudd på området, ved at en av reaksjonene gis hvor det foreligger

⁷⁶ Lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet

⁷⁷ HR-2016-2507-A (55-57)

⁷⁸ HR-2016-2507-A (57)

⁷⁹ HR-2019-1645-A (38)

⁸⁰ Ot.prp. nr. 27 (1990-91) s. 33

gjentakelsesfare. Samtidig utgjør slike tiltak et stort inngrep i den personlige friheten og eiendomsretten til den tidligere dyreinnhaveren. Selv om disse reaksjonene ikke gis ubegrunnet, iverksettes reaksjonene for å hindre lovbrudd som ikke enda er begått. Bruken av reaksjonene kan dermed si noe om vernet dyrs liv og velferd tillegges av domstolen, da sikringen av dette vernet ved bruk av slike reaksjoner veier tyngre enn dyreinnhavers interesser. Bruken av aktivitetsforbud eller rettighetstap kan på denne måten i en viss grad vise at dyr tillegges større vern enn andre rettslige objekter.

Av nyere høyesterettspraksis, som er kommet etter dyrevelferdsloven, har Høyesterett foreløpig kun ilagt aktivitetsforbud i HR-2016-295 (Lukas), i tillegg til at Mattilsynet ila aktivitetsforbud i HR-2016-2285-A (Jøa). Dette kan i første omgang tyde på at Høyesterett er blitt mer varsom med å idømme aktivitetsforbud og rettighetstap. Før var slik ileggelse vanlig, gjerne kombinert med betinget fengsel eller bot.⁸¹ Høyesterettspraksisen er imidlertid fremdeles begrenset og man bør være forsiktig med å trekke slutninger fra dette. Både i HR-2016-2507-A og HR-2019-1645-A hvor dette ble vurdert ilagt, har Høyesterett lagt særlig vekt på manglende gjentakelsesfare som argument mot bruk av disse reaksjonene. Ved å reise spørsmålet viser imidlertid Høyesterett at slike reaksjoner også er aktuelle i simple tilfeller kombinert med bot eller fengsel.

⁸¹ Rt-1994-1272 (1273 og 1274), Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

4 Fastsettelse av straffenivå ut fra lovgivning og tidligere rettspraksis

4.1 Innledende om straffenivå

Både lovgivning, tidligere rettspraksis og sentrale hensyn på strafferettens område kan brukes som rettskildemessige bidrag til å fastsette hvilket nivå et lovbrudd ligger på, og dermed hvilket omfang den valgte reaksjonen bør settes til. I denne delen av oppgaven vil det redegjøres for generelle utgangspunkter for fastsettelse av straffenivå som følger av lovgivning og rettspraksis. Sentrale straffeutmålingshensyn er behandlet i kapittel 5. Avslutningsvis i kapittel 4 vil det aktuelle straffenivået ved bruk av fengsel og bot i dyremishandlingssaker behandles nærmere, da det er disse reaksjonene som primært følger av dvl. § 37.

4.2 Generelle utgangspunkt

4.2.1 Lovgivningen som bidrag ved fastsettelse av straffenivå

Lovgiver gir normalt en strafferamme gjennom lovgivningen som domstolen må holde seg innenfor. En slik strafferamme angir yttergrenser for domstolens straffefastsettelse, og gir domstolen større frihet til å tilpasse og finne den mest hensiktsmessige straffen i en konkret sak. Spillerommet domstolen gis varierer imidlertid, men en viktig forutsetning er at strafferammen er i tråd med legalitetsprinsippet i Grl. § 96. Strafferammen ved brudd på dyrevelferdsloven er regulert i dvl. § 37.⁸² I tillegg har straffeloven en rekke alminnelige regler som gir nærmere retningslinjer for straffefastsettelsen i dyremishandlingssaker.

I kapittel 14 i straffeloven finner man allmenne regler for reaksjonsfastsettelsen. Disse gjelder både for fastsettelse av bot, fengsel og andre straffereaksjoner etter strl. § 29. Det finnes blant annet en rekke straffeskjerpene og formildende omstendigheter. En del av disse finner man i

⁸² Les mer om strafferammen i dvl. § 37 i punkt 2.4

strl. § 77 og § 78.⁸³ For eksempel følger det av strl. § 78 bokstav f at det kan gis tilståelsesfradrag, noe som har vært aktuelt i flere høyesterettsavgjørelser.⁸⁴ Ved at lovgiver gir nærmere regler for fastsettelsen av straff, snevres strafferammen i dvl. § 37 inn og gir tydeligere retningslinjer på hvor straffenivået bør ligge innenfor den gitte strafferammen.

Etter strl. § 29 andre ledd følger det at i tilfeller hvor det er aktuelt å kombinere flere strafferettslige reaksjoner, skal den fastsatte straffen «stå i et rimelig forhold til lovbruddet». Med tanke på at dvl. § 37 åpner for kombinerings av bot og fengsel, er forholdsmessigheten av reaksjonsbruken noe domstolen må ta stilling til. Også ved bruk av for eksempel fengsel kombinert med rettighetstap kan bestemmelsen være relevant. Både fengsel og aktivitetsforbud utgjør store inngrep i privatlivet og domstolen må derfor aktivt ta stilling til om en slik kombinasjon vil utgjøre en for streng straff og dermed stå i et misforhold til klandereren ved lovbruddet. Denne situasjonen er også fremhevet i Ot.prp.nr.8 (2007-2008) side 48 som særlig aktuell.

4.2.2 Bruk av tidligere rettspraksis som bidrag ved fastsettelse av straffenivå

Som man kan se i punkt 4.2.1 gir ikke lovgivningen en komplett regulering av straffeutmålingen på området, og det er derfor ikke ut fra lovgivningen gitt hva straffenivået skal være i en konkret dyremishandlingssak. Rettspraksis kan derfor brukes til å utfylle denne lovgivningen og skape retningslinjer som kan anvendes for å komme frem til riktig omfang av den valgte reaksjonen. Tidligere rettspraksis kan dermed brukes til å utpensle straffenivå for ulike sakstyper. Høyesterett sine avgjørelser fungerer som prejudikat.⁸⁵ Hvordan Høyesterett har vurdert utmåling i tidligere saker har derfor betydning i lignende saker. Men også avgjørelser fra tingretten eller lagmannsretten kan fungere som veiledende bidrag i en sak, selv om de ikke har prejudikativ virkning. Bruken av tidligere rettspraksis kan blant annet begrunnes i det alminnelige likhetsprinsippet, som går ut på at like saker bør behandles likt.⁸⁶ Ved at like saker behandles likt sikrer man forutberegnelighet og unngår tilfeldige avgjørelser. Tidligere høyesterettspraksis, og til en viss grad underrettspraksis, kan dermed

⁸³ For mer informasjon om straffeskjerpene og formildende omstendigheter i straffeloven se Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) delkapittel 30.4 og 30.5.

⁸⁴ Se f.eks. HR-2016-295-A (41) og HR-2019-1645-A (33)

⁸⁵ Grl. §§ 88 og 90

⁸⁶ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 688

brukes til å si noe om hvilket nivå straffene for ulike ulovlige handlinger etter dyrevelferdsloven ligger på.

I HR-2016-295-A (Lukas) la Høyesterett til grunn at det ikke forelå relevant høyesterettspraksis som følge av lovendringen i 2001.⁸⁷ Det ble trukket frem tre dommer fra underrettspraksis, men Høyesterett uttalte at de likevel «må kunne stille seg relativt fritt til nivået i dommene».⁸⁸ Høyesteretts vurdering viser i praksis den begrensede vekten underrettspraksis har. I Lukas-saken velger Høyesterett i stedet å anvende en rekke momenter og andre relevante hensyn for å komme frem til riktig straff. Disse hensynene blir behandlet nærmere i kapittel 5. Høyesterett har imidlertid i senere høyesterettspraksis henvist til HR-2016-295 (Lukas) og vurderingen som ble gjort der. Et eksempel på dette er HR-2016-2285-A (Jøa), hvor Høyesterett uttaler at Lukas-saken er sentral i vurderingen.⁸⁹

Ved straffeutmålingen i HR-2019-1645-A sammenligner Høyesterett HR-2016-295-A (Lukas), som omhandlet et grovt tilfelle, og HR-2017-1250A (Leo), som var et simpelt tilfelle.⁹⁰ Ved å sammenligne avgjørelsene med det aktuelle tilfellet, kom Høyesterett frem til at tilfellet lå et sted mellom de to nevnte dommene.⁹¹ På denne måten brukte Høyesterett de tidligere avgjørelsene til å utpensle straffenivået og dermed komme frem til en rimelig straff.

Ved straffeutmåling på områder hvor man ikke har fått en helt klar straffeutmålingspraksis, er det vanlig at domstolene viser til lignende forbrytelser og sammenligner straffeutmåling for disse forbrytelsene med det aktuelle tilfellet.⁹² Lignende forbrytelser kan dermed si noe om hva straffenivået i en gitt sak burde være. På denne måten unngår man at lignende forbrytelser straffes veldig ulikt og man tar aktivt stilling til den konkrete klandereren i saken. Ved straffeutmåling av brudd på dyrevelferdsloven kan man imidlertid se at Høyesterett i mindre grad sammenligner med tilstøtende områder. At Høyesterett unngår å se hen til lignende forbrytelser må også ses i lys av at den någjeldende strafferammen er forholdsvis ny og domstolene dermed har hatt lite rettspraksis på området å forholde seg til. I HR-2016-295-A (Lukas) uttalte Høyesterett at det ikke var relevant rettspraksis å se hen til.⁹³ De kom derfor frem til at de stod relativt fritt i straffeutmålingen, og trakk frem flere relevante momenter og

⁸⁷ HR-2016-295-A (24)

⁸⁸ HR-2016-295-A (26-29)

⁸⁹ HR-2016-2285-A (17)

⁹⁰ HR-2019-1645-A (29)

⁹¹ HR-2019-1645-A (31)

⁹² Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 688

⁹³ HR-2016-295-A (24)

hensyn.⁹⁴ Avsluttende trekker imidlertid Høyesterett paralleller med straffnivået som foreligger ved blant annet kroppskrenkelses og uaktsomt drap. Høyesterett uttaler at det for de nevnte forbrytelsene skal en del til før man kommer opp i en straffeutmåling på fengsel i ti måneder, som er påstanden aktor la frem. Høyesterett mente derfor at det ville være en for streng straff og fastsatte fengsel på 90 dager etter tilståelsesfradrag. Her ser man altså at Høyesterett, på tross av at de innledningsvis påpeker at det ikke foreligger relevant rettspraksis, likevel trekker frem straffnivået ved andre lovbrudd. Samtidig trekkes dette kun frem avslutningsvis for å påpeke at aktors påstand er for streng. De går ikke inn i en nærmere vurdering eller sammenligning av straffeutmålingspraksisen.

Lignende tendenser kan man se i HR-2017-1250-A (Leo). Denne avgjørelsen er sentral og vil gjennomgående bli behandlet i oppgaven. Saken omhandler bruk av to ulike strømhalsbånd på hunden Leo, med formål om å få hunden til å slutte å bjeffe. Bruken ble ansett som «vold» etter dvl. § 14 bokstav a og straffen ble fastsatt til fengsel i 15 dager. I saken uttalte Høyesterett at straffeutmålingen tilknyttet omfanget av fengselsstraffen i HR-2016-295-A (Lucas) og HR-2016-2285-A (Jøa), ikke kunne tillegges særlig vekt. Denne vurderingen ble begrunnet i at Leo-saken i motsetning til de to andre ikke dreier seg om et grovt tilfelle. Høyesterett velger imidlertid heller ikke å se hen til straffeutmåling ved andre lignende forbrytelser. Høyesterett har heller ikke i andre dommer siden dyrevelferdsloven kom i 2009, trukket frem straffeutmåling på andre områder.

4.3 Straffenivået ved bruk av fengselsstraff

Straffenivået ved fastsettelse av fengselsstraff kan deles inn i simple og grove tilfeller etter dvl. § 37 første og andre ledd. Ved simple overtredelser kan det gis fengsel «inntil 1 år» etter dvl. § 37 første ledd. Sammen med de allmenne reglene man finner i straffeloven, har man også særlige regler som gjelder fengselsstraff. Det følger for eksempel av strl. § 31 andre ledd at det i utgangspunktet ikke kan fastsettes en fengselsstraff på mindre enn 14 dager. Denne bestemmelsen er av særlig betydning ved simple overtredelser, da domstolen eventuelt må vurdere en annen straffereaksjon om det ikke er grunnlag for fengsel i mer enn 14 dager.

⁹⁴ HR-2016-295-A (29-33)

Reglene om betinget fengsel etter dvl. § 32 kan også være av betydning, da det ikke er ønskelig å idømme ubetinget fengsel med mindre det er nødvendig.⁹⁵

Et eksempel på en simpel overtredelse hvor fengsel ble idømt, er HR-2017-1250 (Leo). I denne saken ble det fastsatt ubetinget fengsel i 15 dager. Bot var ikke aktuelt, selv om dette også er en mulig reaksjon ved simple overtredelser.⁹⁶ Avgjørelsen HR-2019-1645-A kom noen år etter Leo-saken og omhandler ulovlig avlivning av to katter. Fengselsstraffen ble satt til 45 dager. Heller ikke i denne saken var bot aktuell som straffereaksjon. Avgjørelsene viser at fengselsstraff også i praksis er aktuelt ved mindre grove tilfeller. Dette synes spesielt godt i Leo-saken, hvor lovbruddet hadde oppdragelse som formål med et ønske om å gi hunden et bedre liv.⁹⁷ At heller ikke betinget fengsel ble vurdert i denne saken, viser at terskelen for å anvende ubetinget fengselsstraff i simple tilfeller etter dvl. § 37 første ledd ikke er særlig høy. Dette skiller seg fra straffenivået etter dyrevernlova, hvor betinget fengsel var mer vanlig også i grove tilfeller og viser utviklingen i straffenivået.⁹⁸

Grove overtredelser kan straffes med fengsel «inntil 3 år» etter dvl. § 37 andre ledd. En regel som kan ha særlig betydning ved grove overtredelser av dyrevelferdsloven er strl. § 79, som inneholder regler om tilfeller hvor fengselsstraffen kan fastsettes utover det som følger av den konkrete strafferammen i dvl. § 37. Bestemmelsen kan være aktuell i tilfeller hvor det for eksempel foreligger flere brudd på dyrevelferdsloven eller gjentakelse av samme lovbrudd.⁹⁹

Det finnes to nyere høyesterettsavgjørelser som omhandler grove tilfeller hvor ubetinget fengsel er idømt, HR-2016-295-A (Lukas) og HR-2016-2285-A (Jøa). I HR-2016-295-A (Lukas) ble straffen fastsatt til fengsel i 90 dager, i tillegg til aktivitetsforbud i fem år etter dvl. § 33. I HR-2016-2285-A (Jøa) fastsatte Høyesterett fengselsstraffen til ett år og åtte måneder. Mattilsynet ila gjerningspersonen aktivitetsforbud i ti år før saken ble avgjort av Høyesterett.¹⁰⁰ Ut ifra disse avgjørelsene kan man se at det er en vesentlig forskjell i fengselsstraffens omfang mellom simple og grove tilfeller. Selv om Lukas-saken kom i 2016 og det har skjedd en utvikling siden, er fengselsstraffen som ble utmålt fortsatt dobbelt så lang som den som ble gitt i HR-2019-1645-A. I likhet med de simple tilfellene er det heller ikke

⁹⁵ Les mer i punkt 3.4

⁹⁶ Jf. dvl. § 37 (1)

⁹⁷ HR-2017-1250 (43)

⁹⁸ Se punkt 3.4

⁹⁹ Jf. strl. § 79 bokstav a og b.

¹⁰⁰ HR-2016-2285-A (36)

idømt betinget fengsel i disse sakene. I tillegg har det vært aktuelt å kombinere fengselsstraffen med aktivitetsforbud i begge de grove tilfellene. Det viser at strl. § 29 andre ledd ikke har kompt i konflikt med kombineringsreglingen, selv om slik kombineringsregning utgjør en skjerpelse av straffen. Til sammenligning har ikke aktivitetsforbud eller rettighetstap vært aktuelt i de simple tilfellene, men dette skyldes også manglende gjentakelsesfare.¹⁰¹ Videre kan man også se at straffenivået ligger i midtre og nedre del av strafferammen i dvl. § 37 andre ledd. Domstolene har enda ikke fastsatt ubetinget fengselsstraff i nærheten av den øvre strafferammen på tre år. Terskelen for å idømme fengsel etter den øvre delen virker derfor å være på et visst nivå, hvor alvorligheten av lovbruddet må være av betydelig art.

4.4 Straffenivået ved bruk av bot

Det er ikke nærmere regulert i dvl. § 37 hvordan utmålingen av den konkrete boten skal skje. Lovgiver har imidlertid valgt å utforme en generell bestemmelse om utmåling av bot i straffeloven. Av strl. § 53 andre ledd, følger det at «[v]ed utmåling av bot skal det ved siden av slike forhold som i alminnelighet tillegges vekt ved straffeutmålingen, legges vekt på lovbrøtters inntekt, formue, forsørgelsesbyrde, gjeldsbyrde og andre forhold som påvirker den økonomiske evnen». Lovbestemmelsen legger føringer for domstolens utmåling.

Avgjørelsen HR-2016-2507-A, som omhandlet lakselus på et oppdrettsanlegg, er et eksempel hvor det ble idømt bot. Her ser man hvordan Høyesterett går frem for å fastsette botens størrelse. Blant annet ble selskapets økonomi og preventive hensyn vektlagt.¹⁰² Høyesterett uttalte at «[f]ormålet med bøtestrafen er at den skal virke atferdsregulerende», og at boten derfor må virke avskrekkende.¹⁰³ Momentene Høyesterett vektlegger er i tråd med strl. § 53 andre ledd, da selskapets økonomi inngår i momentet «den økonomiske evnen» og preventive hensyn er et «forhold som i alminnelighet tillegges vekt ved straffeutmålingen» i dyremishandlingsaker. Boten ble fastsatt til seks millioner kroner.

¹⁰¹ Se punkt 3.5

¹⁰² HR-2016-2507-A (42)

¹⁰³ HR-2016-2507-A (42)

5 Sentrale straffeutmålingshensyn

5.1 Innledende om straffeutmålingshensyn

Domstolen står ikke fritt til å utmåle straff, men må anvende relevante rettskilder i sin rettsanvendelse.¹⁰⁴ Man har flere grunnleggende hensyn som gjør seg gjeldende på strafferettens område, men hvilken relevans de har varierer fra sak til sak. I tilfeller hvor det ikke foreligger et klart straffenivå ut fra lovgivning eller rettspraksis, kan domstolen supplere med grunnleggende hensyn for å komme frem til riktig straff. De mest sentrale hensynene ved straffeutmålingen for brudd på dyrevelferdsloven vil bli gjennomgått i dette kapittelet.

5.2 Klanderhensynet

5.2.1 Innledende om klanderhensynet

Klanderhensynet er et grunnleggende hensyn som er sentralt ved straffeutmålingen.¹⁰⁵ Hensynet går ut på tildeling av riktig klander og straffen som gis bør derfor samsvare med den utviste klanderen. Man utviser for eksempel større skyld ved å gjenta et lovbrudd, noe straffeutmålingen ut fra klanderhensynet bør gjenspeile.¹⁰⁶ Under vil det bli redegjort for grovheten av lovbruddet og vektlegging av dyrs følelser, som er forhold domstolen gjennomgående vektlegger ved brudd på dyrevelferdsloven. Disse forholdene henger tett sammen, da vektlegging av dyrs følelser inngår i grovhetsvurderingen. De vil likevel bli separert i to vurderinger, for å få frem flere nyanser.

5.2.2 Betydningen av lovbruddets art

Ved straffeutmålingen har handlingens grovhet betydning. Det ser man for det første ved at strafferammen i dvl. § 37 skiller mellom forsettlige og grovt uaktsomme handlinger etter første ledd og grove overtredelser etter andre ledd. En grov overtredelse er i seg selv en straffeskjerpene omstendighet som gir grunnlag for høyere straff, hvor strafferammen økes til fengsel i tre år. Etter andre ledd er det også flere momenter som blir trukket frem ved

¹⁰⁴ Se punkt 3.1

¹⁰⁵ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 694

¹⁰⁶ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 703

vurderingen av om overtredelsen er grov og som dermed også har betydning for straffeutmålingen.¹⁰⁷

Grovheten av lovbruddet har ikke bare betydning ved valg av strafferamme, men brukes også for å utmåle riktig straff innenfor den konkrete strafferammen. Dette ser man for eksempel i HR-2016-295-A (Lukas), hvor en hund ble avlivet ved å bli kastet fastbundet utfor en bro. I saken fremhever Høyesterett hvilke momenter som er av betydning for straffefastsettelsen og presiserte at det er «handlingens grovhet som er styrende». Høyesterett mente det var sentralt i grovhetsvurdering «[...] hvor mange dyr som rammes, hvor stor lidelse de er påført, og graden av skyld».¹⁰⁸ Lukas-saken omhandlet et grovt tilfelle, og Høyesteretts uttalelser samsvarer med vurderingstemaet i dvl. § 37 andre ledd. At grovheten er styrende er fulgt opp i etterfølgende rettspraksis, blant annet HR-2016-2285-A (Jøa).¹⁰⁹

Lovbruddets art har også betydning for simple overtredelser etter dvl. § 37 første ledd. Klanderhensynet gjør seg gjeldende på generelt grunnlag og har betydning uavhengig av om lovbruddet er grovt eller ikke. Betydningen av lovbruddets grovhet ved simple overtredelser ser man for eksempel i HR-2017-1250-A (Leo), hvor Høyesterett viser til HR-2016-295-A (Lukas) og sier at det er «handlingens grovhet som er styrende».¹¹⁰ Også i HR-2019-1645-A, som er en simpel overtredelse, trakk Høyesterett frem grovheten som styrende og henviste til både HR-2016-295-A (Lukas) og HR-2017-1250-A (Leo).¹¹¹

Innenfor grovhetsvurderingen er det som nevnt flere momenter som er av betydning. I HR-2016-295-A (Lukas) trekker Høyesterett frem tidsaspektet og uttaler at belastningen hadde vært “nokså kortvarig” dersom man sammenlignet tilfellet med annen rettspraksis.¹¹²

Tidsaspektet ble fulgt opp i HR-2016-2285-A (Jøa), hvor storfe døde som følge av mangel på mat og vann. Høyesterett viste til uttalelsene i Lukas-saken og uttalte at lidelsene her varte i opp mot to måneder, altså i en betydelig lengre periode.¹¹³ Den varige bruken av

¹⁰⁷ Les mer om dvl. § 37 andre ledd under punkt 2.4

¹⁰⁸ HR-2016-295-A (30)

¹⁰⁹ HR-2016-2285-A (28)

¹¹⁰ HR-2019-1645-A (38)

¹¹¹ HR-2019-1645-A (8 og 29)

¹¹² HR-2016-295-A (37)

¹¹³ HR-2016-2285-A (29)

strømhalsbånd i HR-2017-1250 (Leo) ble også vektlagt i straffeskjerpende retning, da bruken medførte unødig belastning.¹¹⁴

Arten av smertene og frykten dyret kjenner eller som handlingen er egnet å fremme har også betydning.¹¹⁵ Belastningen og påkjenningens art må ses i sammenheng med tidsaspektet. Avgjørelsen HR-2016-295-A (Lukas) ble regnet som et grovt tilfelle selv om belastningen bare varte noen minutter. Det er fordi belastningen hunden ble utsatt for var intens i denne perioden. Mer om betydningen påført lidelse og andre belastninger dyret utsettes for har i straffeutmålingen, blir nærmere behandlet i punkt 5.2.3

Graden av utvist skyld har som nevnt ovenfor også betydning ved grovhetsvurderingen.¹¹⁶ En handling gjort med forsett vil for eksempel normalt gjøre en handling grovere enn ved uaktsomhet. I HR-2016-2285-A (Jøa) ble det trukket frem at tiltalte verken i den konkrete saken eller i HR-2016-295-A (Lukas) hadde forsett om at dyrene skulle lide. Et slikt manglende forsett mente Høyesterett skilte disse sakene fra typiske forsettlige dyremishandlingssaker og ble brukt i formildende retning.¹¹⁷ Også i HR-2017-1250-A (Leo) manglet dette forsettet, da tiltalte brukte strømhalsbåndene som oppdragelse i håp om å gi hunden et bedre liv.¹¹⁸ Det manglende forsettet ble brukt som et argument mot at tilfellet var grovt. Ellers har Høyesterett også trukket frem personlige forhold som moment i straffeutmålingen. Personlige forhold kan bidra med å svekke graden av utvist skyld og vil bli redegjort for i punkt 5.4.

5.2.3 Nærmere om vektlegging og erkjennelse av dyrs følelser

Hvorvidt et lovbrudd er belastende eller har andre negative virkninger for det utsatte dyret, kan si noe om klanderverdigheten av handlingen. Negative følelser som oppstår, som for eksempel smerte og ubehag, øker klanderverdigheten. I dyrevelferdsloven inngår dette i grovhetsvurderingen under momentet «overtredelsens [...] virkninger» etter § 37 andre ledd. Høyesterettspraksisen på området viser en viss erkjennelse og vektlegging av dyr sine følelser ved straffeutmålingen. I HR-2016-295-A (Lukas), hvor hunden Lukas ble ulovlig avlivet ved

¹¹⁴ HR-2017-1250 (44)

¹¹⁵ Dvl. § 37 andre ledd, HR-2016-295-A (30)

¹¹⁶ Dvl. § 37 andre ledd

¹¹⁷ HR-2016-2285-A (31)

¹¹⁸ HR-2017-1250-A (40)

drukning, uttalte Høyesterett at en del av grovhetsvurderingen går på lidelsen dyret er påført.¹¹⁹

I HR-2016-295-A (Lukas) vektla Høyesterett at handlingen var «egnet til å skape» smerte og alvorlig frykt.¹²⁰ Høyesterett uttalte at det var tilstrekkelig at det forelå en mulighet for slik frykt og smerte, og at det ikke var noe krav om at frykten og smerten faktisk hadde realisert seg. Høyesteretts vurdering kan sies å gi et sterkere vern til dyr enn om slik smerte eller annen belastning måtte påvises. Det er ikke alltid lett å vite hvordan dyr faktisk har reagert og det kunne derfor vært vanskelig å bevise dette.

Samtidig kom Høyesterett i HR-2017-1250 (Leo) frem til at smerten og frykten hunden Leo ble utsatt for i forbindelse med strømhalsbåndbruken, sammen med andre faktorer, ikke var alvorlige nok til å utgjøre et grovt tilfelle.¹²¹ Denne vurderingen kan på den ene siden peke i retning av at dyr sin opplevelse av situasjonen må nå en viss terskel for å kunne vektlegges. Samtidig ble hundens opplevelse av situasjonen vektlagt senere i straffeutmålingen. Det ble blant annet fremhevet, på bakgrunn av en sakkyndig sin forklaring, at bruken av strømhalsbånd påførte Leo «[...] stress, begrensning i sin livsutfoldelse, og at han gjennom dette har blitt kuert».¹²² At flere hevdet Leo virket roligere ble ikke vektlagt. Andres oppfatning av situasjonen hadde dermed ikke betydning opp mot den sakkyndiges, noe som understreker momentet i HR-2016-295-A (Lukas) om at det er tilstrekkelig at et lovbrudd er egnet å skape en gitt belastning eller påføre lidelse. Strømhalsbåndbruken ble ansett å være i strid med det overordnede formålet man finner i dvl. § 3, om at dyr ikke skal utsettes for «unødige [...] belastninger».¹²³ Leos opplevelse av bruken av strømhalsbånd ble vektlagt og brukt som et argument for bruk av fengselsstraff.

Også i HR-2016-2507-A, som omhandler laks på et oppdrettsanlegg, talte hensynet til dyrevelferd for straffeskjerpelse.¹²⁴ Som en del av begrepet «dyrevelferd» inngår fravær av smerte og lidelse.¹²⁵ Laks er en fisk og har tradisjonelt ikke blitt regnet som et dyr som har sanser.¹²⁶ Fisk har imidlertid også evne til å føle smerte, noe som blant annet er slått fast i

¹¹⁹ HR-2016-295-A (30)

¹²⁰ HR-2016-295-A (36)

¹²¹ HR-2017-1250 (40 og 42)

¹²² HR-2017-1250 (44)

¹²³ HR-2017-1250 (44)

¹²⁴ HR-2016-2507-A (32)

¹²⁵ Se punkt 2.3.2

¹²⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s 12

dyrevelferdslovens forarbeid.¹²⁷ Ved at Høyesterett vektlegger dyrevelferden i denne saken, foreligger det også en form for erkjennelse av fiskens evne til å føle smerte.

Samtidig går ikke Høyesterett nærmere inn i vurderingen av hensynet til dyrevelferd. I saken døde ca. 16 000 av ca. 28 000 laks som følge av blant annet oksygenmangel i tiden før en planlagt slakting tok sted.¹²⁸ I motsetning til for eksempel HR-2016-295-A (Lukas) nevner ikke Høyesterett spesifikt hvilke smerter og lidelser laksene kan ha opplevd. Tilfellet kan også i en viss grad sammenlignes med forholdene i HR-2016-2285-A (Jøa), da begge sakene omhandler mangel på tilsyn og stell av produksjonsdyr etter dvl. § 24. I Jøa-saken var det imidlertid større fokus på lidelsene kyrne opplevde, og det ble idømt fengselsstraff. I saken om oppdrettslaksen som døde, uttaler Høyesterett seg vagere da dyrevelferden kun kort blir nevnt. På tross av at det i saken med oppdrettslaksen var tale om et mye større antall dyr som døde, var det kun aktuelt med bot og ikke fengsel. Dette kan tyde på at eventuelle lidelser fisk opplever tilkjennes mindre vern og anerkjennelse enn andre dyr. Det må også ses i sammenheng med at dyrearters kognitive evner, som evnen til å føle smerte, varierer mellom dyrearter.

I HR-2019-1645-A uttalte Høyesterett at de konsekvensene avlivningsmetoden medførte stod sentralt i avgjørelsen.¹²⁹ Det ble lagt vekt på at kattene ble utsatt for «en svært smertefull handling» idet avlivningen fant sted og at disse smertene kunne ha fortsatt i opptil ett minutt etter at nakken ble knekt.¹³⁰ Dette er den siste Høyesterettsavgjørelsen på området, og viser at eventuelle lidelser dyr opplever fremdeles er relevant ved straffeutmålingen.

At dyrs opplevelse av inngrepet har betydning ved straffeutmålingen, fungerer i en viss grad som en anerkjennelse av dyr som selvstendige individ. Samtidig er det som nevnt over variasjon mellom dyreartenes kognitive evner, blant annet evne til å føle smerte. At dette har betydning ser man blant annet ved at Høyesterett vektlegger hunden Leo sin opplevelse av lovbruddet i HR-2017-1250 og laksens opplevelse i HR-2016-2507-A ulikt, til tross for at laksen døde som følge av lovbruddet. Dette viser at Høyesterett ikke bare legger til grunn at dyr kan oppleve lidelse, men også skiller mellom dyrs evne til å føle. Det hevdes også i juridisk litteratur at menneskers erkjennelse av dyrs følelser tradisjonelt påvirkes av hvordan

¹²⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9 og 12

¹²⁸ HR-2016-2507-A (25)

¹²⁹ HR-2019-1645-A (15)

¹³⁰ HR-2019-1645-A (21)

mennesket kan identifisere seg med dyrets lidelse.¹³¹ Det er for eksempel lettere for en hund å vise mennesker eventuelle ubehag den opplever, i motsetning til en fisk som lever mer distansert fra mennesker i havet. Uavhengig av dette viser straffeutmålingen etter dyrevelferdsloven likevel mer generelt at dyr ikke bare har nytteverdi, og at mennesket som eier dyret eller har dyret i sin rådighet ikke kan behandle og bruke dyret som de vil. Det er i samsvar med dvl. § 3 om at dyr har egenverdi, og straffeutmålingen viser at dyr ikke bare rent teoretisk har en slik egenverdi men også i praksis. Så på tross av at dyr anses som rettslige objekter og ikke rettslige subjekter slik som mennesket, viser rettspraksis en viss erkjennelse av dyrs følelser og at dette har betydning ved straffeutmålingen.¹³² Denne erkjennelsen og vektleggingen skiller seg klart fra forbrytelser mot andre «ting», hvor fokuset ved for eksempel skadeverk ligger på den som har eiendomsretten.

5.3 Preventive hensyn

5.3.1 Allmennpreventive hensyn

Hensynet til prevensjon er sentralt ved straffeutmåling, da både allmennpreventive og individualpreventive hensyn.¹³³ Hensynet til prevensjon er også sentralt ved utmåling av straff for brudd på dyrevelferdsloven. Av forarbeid følger det at «[d]epartementet har i sin vurdering av strafferammen særlig lagt vekt på straffens preventive effekt og at straffebudet skal oppfattes realistisk av borgerne».¹³⁴ Det allmennpreventive hensynet går ut på at straffen skal virke avskrekkende eller være holdningsskapende og dermed forhindre at den øvrige befolkningen begår lignende lovbrudd.¹³⁵ Selv om det allmennpreventive hensynet er av relevans, tillegges det vanligvis ikke selvstendig vekt etter den allmenne straffeutmålingslæren, men benyttes ofte som et uttrykk for hvor alvorlig forholdet betraktes.¹³⁶ I dag er det et økt fokus på det individualpreventive hensyn ved at straffen også skal virke rehabiliterende for den domfelte.¹³⁷ Ved alminnelig straffeutmåling kan derfor det allmennpreventive hensynet havne mer i bakgrunnen mot ønsket i å rehabilitere og sikre at den domfelte ikke skal begå nye lovbrudd. Ved brudd på dyrevelferdsloven er det imidlertid

¹³¹ Ellefsen (2013) s. 102-106

¹³² F.eks. HR-2016-295-A og HR-2019-1645-A

¹³³ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 704 og 706

¹³⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

¹³⁵ Stenevik og Mejdell (2011) s. 405

¹³⁶ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 704

¹³⁷ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 706

et gjennomgående trekk at Høyesterett tillegger det allmennpreventive hensynet betydelig vekt.

Det allmennpreventive hensynets relevans ved brudd på dyrevelferdsloven ser man blant annet i HR-2016-295-A (Lukas), hvor hunden Lukas druknet etter å ha blitt kastet fastbundet utfor en bro. Her uttaler Høyesterett at “[a]llmennpreventive hensyn tilsier at det reageres med en viss styrke når man har avklart at det foreligger brudd”.¹³⁸ Det allmennpreventive hensynets betydning er fulgt opp i senere høyesterettspraksis, blant annet i HR-2016-2285-A (Jøa) hvor det uttales at “[a]llmennpreventive hensyn tilsier at det reageres strengt på denne type overtredelser”. Høyesterett presiserer dermed at allmennpreventive hensyn ikke bare har betydning i straffeutmålingsspørsmålet for dyremishandlingssaker, men også at dette hensynet taler for straffeskjerpelse. Det allmennpreventive hensynet tillegges en betydelig vekt i straffeutmåling sammenlignet med en del andre strafferettslige saker. Dette kan ha sammenheng med et av de overordnede formålene til dyrevelferdsloven, om at beskyttelse av dyr er en samfunnsinteresse.¹³⁹ Hensynet ble også vektlagt ved fastsettingen av boten i HR-2016-2507-A, som omhandlet massedød av laks i oppdrettsanlegg. Det er med andre ord ikke bare ved utmåling av fengsel at det allmennpreventive hensynet er relevant. En bot kan også ha til formål for eksempel å virke avskrekkende for andre.

Allmennpreventive hensyn tillegges også stor vekt i HR-2017-1250-A (Leo), som omhandlet ulovlig bruk av strømhalsbånd.¹⁴⁰ Høyesterett begrunner det allmennpreventive hensynets relevans med vanskelighetene det er å oppdage brudd på dyrevelferdsloven, i tillegg til at dyr er “prisgitt menneskene som har ansvar for dem”.¹⁴¹ Momentet om at dyr er prisgitt mennesker ble også trukket frem i HR-2016-295-A (Lukas).¹⁴² Dyr er, i likhet med barn og andre umyndiggjorte, sårbare og har begrensede evner til å hevde egen rett. Det er et skjevt maktforhold, hvor særlig kjæledyr og husdyr sitt liv og velferd er avhengig av dyreeier eller andre som råder over dyret. Det er derfor et særlig behov for å verne dyrs interesser. Allmennpreventive hensyn taler derfor for en straff som også virker avskrekkende for andre.

At allmennpreventive hensyn fremdeles er av stor betydning ble også fremhevet i den siste høyesterettsdommen som har kommet på området. I HR-2019-1645-A, som omhandler

¹³⁸ HR-2016-295-A (32)

¹³⁹ Ot.prp. nr.15 (2008-2009) s. 88

¹⁴⁰ HR-2017-1250-A (45)

¹⁴¹ HR-2017-1250-A (45)

¹⁴² HR-2016-295-A (33)

ulovlig avlivning av to katter, ble allmennpreventive hensyn brukt som delbegrunnelse til hvorfor personlige forhold ikke kunne medføre straffereduksjon. De allmennpreventive hensynene talte for at straffen skulle være “følbar” for den tiltalte.¹⁴³ Avgjørelsen viser det allmennpreventive hensynets styrke opp mot andre hensyn.

Som nevnt ovenfor er et av formålene ut fra det allmennpreventive hensynet at straffene virker holdningsskapende ved å påvirke befolkningens holdninger.¹⁴⁴ En slik tankegang ble vektlagt i HR-2016-2285-A (Jøa), hvor storfe døde på grunn av manglende tilsyn og stell. Her hevder Høyesterett at en streng reaksjon kan ha en holdningsskapende effekt gjennom å øke dyr sitt rettslige status.¹⁴⁵ Ved å skjerpe straffene for overtredelser i dyrevelferdsloven og generelt ved dyremishandling, vil man kunne øke dyr sin status ved at straffen viser alvor av handlingen og ikke minst at lovbruddet ikke aksepteres og vil få konsekvenser. Det kan føre til en endret samfunnsoppfatning av dyrets verdi og hvordan det skal behandles. En straff trenger dermed ikke nødvendigvis bare å være avskrekkende for den øvrige befolkningen, men kan også fungere som en pekepinn på verdien til dyrets krenkede interesse. På denne måten kan straffutmålingen fra domstolen bidra til å endre holdningene til samfunnet. Desto strengere straffer det gis for dyremishandling, desto sterkere vern kan man si at dyret i praksis har. På dyrevelferdsrettens område har det som tidligere nevnt skjedd en utvikling, hvor dyremishandling straffes strengere i dag ved brudd på dyrevelferdsloven enn etter den tidligere dyrevernlova. Høyesterett har for eksempel i nyere saker idømt ubetinget fengsel også for simple overtredelser, mot tidligere hvor det var vanlig å idømme betinget fengsel også ved grove overtredelser.¹⁴⁶ Selv om vern av dyr og dyrs rettsstilling er et samfunnsaktuelt tema, kan denne skjerpelsen bidra til å påvirke samfunnets forståelse av klanderverdigheten ved dyremishandling.

5.3.2 Individualpreventive hensyn

Det individualpreventive hensynet dreier seg om virkningene en straffereaksjon får for gjerningspersonen, og går blant annet ut på at straffen skal være av en slik art at den som begår et lovbrudd ikke ønsker å gjøre det igjen.¹⁴⁷ I tillegg ligger det i dette hensynet et ønske

¹⁴³ HR-2019-1645-A (36)

¹⁴⁴ Stenevik og Mejdell (2011) s. 405

¹⁴⁵ HR-2016-2285-A (35)

¹⁴⁶ Les mer i punkt 3.4

¹⁴⁷ Stenevik og Mejdell (2011) s. 405

om at den tildelte straffen også skal virke rehabiliterende.¹⁴⁸ Hensynet kan også få betydning som formildende omstendighet.¹⁴⁹ Ileggelse av aktivitetsforbud etter dvl. § 33 er et eksempel på en reaksjon begrunnet i individualpreventive hensyn. Et slikt forbud begrunnes i fare for fremtidige lovbrudd begått av tiltalte i saken. Aktivitetsforbud er behandlet i punkt 3.5.

Det individualpreventive hensynet er vanligvis sentralt etter allmenn straffeutmåling.¹⁵⁰ Ved brudd på dyrevelferdsloven kan imidlertid det allmennpreventive hensynet sies å begrense det individualpreventive hensynets betydning. Ved at det allmennpreventive hensynet tillegges stor vekt i straffeskjerpene retning, begrenser det muligheten til å tilpasse straffen det enkelte individ.

5.4 Personlige forhold

Personlige forhold er forhold på tiltaltes side som helt eller delvis kan forklare bakgrunnen for lovbruddet. Slike personlige forhold kan fungere som en formildende omstendighet som fullt eller delvis unnskylder et lovbrudd og dermed påvirke straffeutmålingen. I hvilken grad personlige forhold kan vektlegges på strafferettens område, varierer ut fra grovheten av lovbruddet. Desto mer alvorlig lovbrudd det er tale om, desto mindre rom er det for at personlige forhold kan tillegges vekt. Den utviste klandereren øker i takt med lovbruddets art og det blir dermed vanskeligere å unnskyldde eller rettferdiggjøre lovbruddet.

I saker ved brudd på dyrevelferdsloven hvor det foreligger alvorlige personlige problemer hos tiltalte, kan det påvirke straffeutmålingen.¹⁵¹ I lovens forarbeid uttales det at «[d]epartementet mener imidlertid at personlige forhold ikke kan unnskyldde alle alvorlige brudd på dyrevelferdslovgivningen og generelt gi grunnlag for lavere straff».¹⁵² Ut fra forarbeidet kan dermed ikke personlige forhold fungere som en formildende omstendighet i de mest alvorlige sakene. Det er fordi alvorlig dyremishandling tilsier at skjerpede straffer bør gis.¹⁵³ Uttalelsene hindrer likevel ikke personlige forhold fra å kunne tillegges vekt i mindre

¹⁴⁸ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 53

¹⁴⁹ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 53

¹⁵⁰ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 706

¹⁵¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

¹⁵² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

¹⁵³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

alvorlige saker, hvor et lovbrudd helt eller delvis skyldes disse forholdene. Dette har igjen sammenheng med den utviste klandereren.

Hvorvidt personlige forhold kan tillegges vekt, har vært oppe til vurdering i Høyesterett flere ganger etter at dyrevelferdsloven kom. I HR-2016-2285-A (Jøa) var det tiltaltes psykiske problemer som førte til at han sluttet å gå i fjøset og gi mat og vann til dyrene. Tiltaltes personlige problemer ble imidlertid ikke tillagt særlig vekt. Høyesterett viste til forarbeidsuttalelsen i avsnittet over og trakk frem at personlige forhold ikke kunne få tungtveiende betydning ved grove overtredelser av dyrevelferdsloven.¹⁵⁴ Høyesterett mente dermed at sakens alvor utelukket vektlegging av tiltaltes forhold ved straffeutmålingen.

En annen avgjørelse som tok opp dette med personlige forhold er HR-2019-1645-A, hvor to katter ble avlivet. Høyesterett viste til forarbeidsuttalelsen om at personlige forhold ikke kan brukes som formildende omstendighet i alle alvorlige lovbrudd.¹⁵⁵ Høyesterett tolket utsagnet slik at «[...]det er noe større åpning for å legge vekt på personlige forhold ved de mindre alvorlige lovbruddene».¹⁵⁶ Personlige forhold får dermed ikke automatisk betydning ved simple overtredelser etter dvl. § 37 første ledd, selv om det er større rom for det. Høyesterett kommer frem til at personlige forhold ikke kan vektlegges, fordi «allmennpreventive grunner tilsier at det reageres med en følbar straff» og at tiltalte «gjennomførte den andre avlivingen med samme forsett noen dager etter den første avlivingen».¹⁵⁷ Man kan dermed se at det allmennpreventive hensynet begrenser hensynet til personlige forhold sin betydning, noe som understreker det allmennpreventive hensynets relevans ved straffeutmålingen. I dommen kan man også se at Høyesterett aktivt tar stilling til lovbruddets art ved vurderingen av personlige forholds relevans. Hvorvidt personlige forhold kan vektlegges, henger derfor nært sammen med klanderhensynet som er behandlet i punkt 5.2.

¹⁵⁴ HR-2016-2285-A (33)

¹⁵⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

¹⁵⁶ HR-2019-1645-A (35)

¹⁵⁷ HR-2019-1645-A (36)

6 Avsluttende bemerkninger om straffefastsettelsen

Som man kan se er straffeutmålingen i en pågående utvikling, hvor domstolen gir strengere straffer i dag enn tidligere.¹⁵⁸ Videre tillegges forholdene som påvirker straffefastsettelsen ved brudd på dyrevelferdsloven ulik vekt og relevans. Noen av disse forholdene skiller seg også noe fra allmenn straffeutmålingslære. I dette avsluttende kapitlet vil disse trekkenes betydning i forbindelse med utviklingen til straffeutmålingen og den generelle utviklingen av dyrs rettslige status og vern kommenteres.

Et fremtredende trekk ved fastsettelsen av straff for brudd på dyrevelferdsloven, er den betydelige vekten allmennpreventive hensyn gjennomgående tillegges.¹⁵⁹ Dette skiller seg fra straffeutmåling på andre områder, hvor hensynet kan ha en mer begrenset vekt. Siden dyrevelferd og vern av dyrs rettsstilling regnes som en samfunnsinteresse, som følge av at dyr ikke kan hevde egen rett selv, er det naturlig at det allmennpreventive hensynet tillegges større vekt på dyrevelferdslovens område. Som en følge av dette begrenses rekkevidden av andre hensyn. Dette gjelder særlig det individualpreventive hensynet og muligheten til å vektlegge personlige forhold.¹⁶⁰ At allmennpreventive hensyn tillegges større vekt ved brudd på dyrevelferdsloven, kan blant annet forklares med at det generelt er vanskelig å avdekke slike lovbrudd.¹⁶¹ Dyremishandlingsaker kan være vanskelig å fange opp nettopp fordi dyr ikke har mulighet til å gi beskjed om lovbrudd som begås mot dem. Det blir en samfunnsinteresse å verne dyr. Man er derfor avhengig av at straffereaksjon i de sakene som faktisk kommer opp for retten, virker avskrekkende også for den øvrige befolkningen for å unngå fremtidige lovbrudd. Den allmenne avskrekkende effekten blir benyttet som en begrunnelse av Høyesterett for allmennpreventive hensyns viktighet i straffeutmåling og taler for straffeskjerpelse.¹⁶²

De skjerpede straffene blir imidlertid mindre avskrekkende om antall lovbrudd som straffes er lave. Om sannsynligheten for straffeforfølgelse er lav, reduserer det den avskrekkende

¹⁵⁸ Se punkt 3.4

¹⁵⁹ Se punkt 5.3.1

¹⁶⁰ Se punkt 5.3.2 og 5.4

¹⁶¹ Stenevik og Mejdell (2011) s. 423, HR-2017-1250-A (45)

¹⁶² HR-2017-1250-A (46)

effekten straffen har. Da det er vanskelig å fange opp tilfellene og mange saker ofte henlegges, gjør det sannsynligheten for å slippe unna med lovbruddene større.¹⁶³ Det vil svekke den avskrekkende og preventive effekten.¹⁶⁴ Samtidig skal det innføres dyrekrimenheter i alle politidistrikt i landet.¹⁶⁵ Om disse enhetene oppnår formålet sitt, kan det bidra med å senke nivået på henleggelse og sikre flere straffeforfølgninger.

Selv om Høyesterett i stor grad vektlegger det allmennpreventive hensynet, kan det også stilles spørsmål ved om de konkrete reaksjonene er tilstrekkelig effektive til å virke avskrekkende. På den ene siden anvender Høyesterett fengselsstraff, som er en inngripende straffereaksjon.¹⁶⁶ På den andre siden har Høyesterett i lengre tid kun anvendt nedre del av tilgjengelig strafferamme.¹⁶⁷ Denne praksisen er imidlertid i utvikling, men domstolene har likevel ikke idømt ubetinget fengselsstraff i nærheten av den øvre delen av strafferammen på 3 år etter dvl. § 37 andre ledd.

Lovbruddets art er også av sentral betydning for domstolens straffefastsettelse.¹⁶⁸ Grovheten av et lovbrudd gir en pekepinn på hvilken klander som er utvist, som igjen kan si noe om hvilken reaksjon og omfanget av denne som vil være forholdsmessig å gi. På denne måten er dette momentet også relevant generelt ved straffeutmåling og skiller seg ikke nødvendigvis fra allmenn straffeutmåling. Høyesteretts fokus og vektlegging av grovhet som et styrende moment for straffeutmålingen kan si noe om dyrs stilling i samfunnet. Ved å karakterisere lovbrudd som grove eller ved å gå inn i inngående grovhetsvurderinger, kan det stilles spørsmål ved om domstolen er med på å tillegge dyrene større verdi enn ved å bare være en «ting». I HR-2016-295 (Lukas) var for eksempel belastningen handlingen kunne medføre et av de avgjørende forholdene i saken.

Et annet trekk ved straffeutmålingen er Høyesteretts vektlegging og ikke minst erkjennelse av at dyr har følelser. Dette momentet inngår i grovhetsvurderingen.¹⁶⁹ Som det følger av HR-2016-295 (Lukas) er det tilstrekkelig at lovbruddet er egnet til å skape lidelse. Videre kan sakkyndige anvendes, for å påvise muligheten for slik lidelse eller hvordan det er sannsynlig

¹⁶³ Stenevik og Mejdell (2011) s. 403 og 423

¹⁶⁴ Stenevik og Mejdell (2011) s. 403 og 423

¹⁶⁵ Regjeringen.no «Færre dyrekrimssaker henlegges»

¹⁶⁶ Se punkt 3.4

¹⁶⁷ Stenevik og Mejdell (2011) s. 406

¹⁶⁸ Se punkt 5.2.2

¹⁶⁹ Se punkt 5.2.3

at dyrene har reagert på lovbruddet.¹⁷⁰ Dette viser at domstolen tar konsekvensene lovbrudd har for de utsatte dyrene på alvor, fordi det ellers kan være vanskelig å påvise smerter og andre følelser hos dyr. Selv om dvl. § 3 ikke tillater at dyr utsettes for unødige påkjenninger og belastninger, er Høyesteretts vurderinger likevel et tydelig signal på at påført smerte og andre lidelser som går utenfor det som er tillatt ikke aksepteres. At Høyesterett i sin straffeutmåling vektlegger dyrs følelser og andre innvirkninger lovbrudd har på dyrene, viser respekt for dyreliv og kan ha betydning for hvordan den øvrige befolkningen ser på slike lovbrudd. På samme måte som ved det allmennpreventive hensynet, kan vektleggingen av dyrs følelser ha en holdningsskapende effekt. Samtidig kan en slik vektlegging også synes å være naturlig og i tråd med samfunnsutviklingen, da forskning som nevnt slår fast at dyr evner å føle blant annet smerte.¹⁷¹ Vektleggingen av dyrs følelser skiller også dyr fra andre rettslige objekter, ved at dyr tillegges egenverdi.¹⁷²

Et særlig trekk innenfor straffeutmåling i dyremishandlingssaker, er den gjennomgående bruken av dyrs navn i avgjørelsene. Nylige eksempler på dette er HR-2016-295 (Lukas) og HR-2017-1250-A (Leo). Ellers er det et klart standpunkt om å anonymisere partene i saken og at eventuelle kallenavn på avgjørelser ikke skal inneholde personnavn.¹⁷³ Det kan stilles spørsmål ved hvorfor retten finner behov for å trekke frem dyrets navn i slike saker, når det klart er uønsket å bruke personnavn som kan identifisere mennesker. Det kan for eksempel stilles spørsmål ved om bruk av dyrenavn i dommer er ment å skape økt sympati og medfølelse for dyret som er involvert. Dyr har som nevnt mindre rettslig status enn mennesker, da dyr er et rettslig objekt.¹⁷⁴ Ved å trekke inn dyrets navn, blir saken mer konkretisert og mer gjenkjennbar for leser. Desto mer detaljert en sak er, desto mer egnet er den til å påvirke lezers følelser. Å skape sympati for dyret kan igjen bidra til å tydeliggjøre alvorligheten av en handling og rettferdiggjøre en eventuell straffereaksjon. På den andre siden kan bruken av navn også skyldes at de behovene som gjør seg gjeldende for å anonymisere mennesker ikke gjør seg gjeldende for dyr. Med tanke på fare for gjenkjenning, er det klart at det ikke vil være samme belastning for et dyr å bli gjenkjent som et menneske.

¹⁷⁰ Se punkt 5.2.3

¹⁷¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 7

¹⁷² Dette er også i tråd med dvl. § 3

¹⁷³ Se f.eks. HR-2018-557-A (20-21)

¹⁷⁴ Se punkt 2.2

Samtidig vil bruken av dyrets navn øke risikoen for at andre parter likevel kan gjenkjennes, slik at hensynet til personvern fremdeles gjør seg gjeldende.

I forbindelse med utviklingen av straffefastsettelsen, kan det også være interessant å se utviklingen opp mot Høyesteretts bruk av tidligere rettspraksis. På et område som dyrevelferdsretten, hvor rettspraksisen er begrenset og ufullstendig, kunne det vært naturlig å vise til straffeutmålingen ved lignende lovbrudd.¹⁷⁵ Ved å gjøre dette vil man i større grad oppnå likhet og hindre vilkårlig straffefastsettelse. Høyesterett har imidlertid i liten grad henvist til rettspraksis ved lignende forbrytelser.¹⁷⁶ Selv om Høyesterett viste til lignende forbrytelser i HR-2016-295-A (Lukas), ble denne henvisningen gjort kort for å avfeie aktors påstand. I avgjørelsen HR-2017-1250-A (Leo) som omhandlet et mindre grovt tilfelle, presiserte Høyesterett at tidligere rettspraksis, HR-2016-295-A (Lukas) og HR-2016-2285-A (Jøa), ikke hadde overføringsverdi vedrørende straffeutmålingen.¹⁷⁷ Også her kunne det vært naturlig å se hen til lignende forbrytelser for å komme frem til riktig resultat. Det kan derfor stilles spørsmål ved om Høyesterett ikke synes det er naturlig å sammenligne lovbrudd mot dyr med andre lovbrudd. Det at Høyesterett velger å la være å vise til andre lignende lovbrudd, kan derfor tyde på at Høyesterett mener lovbrudd begått mot dyr skiller seg for mye fra andre typer lovbrudd. Altså at utviklingen beveger seg bort fra allmenn straffeutmålingslære og mer mot en egen frittstående straffeutmåling, hvor domstolen må utarbeide egne momenter og retningslinjer for straffeutmålingen.

Samtidig kan utviklingen synes å gå i retning av at lovbrudd mot dyr og mennesker blir mer sammenlignbare. Det har tradisjonelt vært et klart skille i forbrytelser begått mot mennesker og dyr, siden dyr er et rettslig objekt mens mennesket er et rettssubjekt. Sett i lys av utviklingen på området, kan det hevdes at lovbrudd mot dyr og mennesker blir mer sammenlignbare. Det er flere deler av momentene Høyesterett vektlegger som knytter dyr nærmere menneske enn en alminnelig «ting». Dyrs opplevelse av situasjonen og lovbruddets art har som nevnt fått en sentral plass i straffefastsettelsen. Et slikt fokus og erkjennelse av dyrs følelser skiller dyr vesentlig fra andre «ting». Fokus på lidelser eller andre belastninger som følge av et lovbrudd, er imidlertid vanlig ved lovbrudd mot mennesker. Et eksempel på dette er grov kroppskrenkelse etter strl. § 272, hvor det er et moment om kroppskrenkelsen

¹⁷⁵ Se punkt 4.2.2

¹⁷⁶ Se punkt 4.2.2

¹⁷⁷ Se punkt 4.2.2

har ført til «sterk smerte». Ved å vektlegge og ta med dyrs følelser som relevante i vurderingen, styrkes dyrs vern fordi det også tas stilling til dyrs opplevelse av situasjonen og ikke bare ytre faktorer. Et eksempel på at lovbrudd mot mennesker og dyr kan være sammenlignbare finner man i HR-2016-295 (Lukas), hvor Høyesterett sammenlignet omfanget av en fengselsreaksjon med kroppskrenkelse etter strl. § 271 og uaktsomt drap etter strl. § 281.¹⁷⁸ Selv om det ikke nødvendigvis betyr at Høyesterett mener lovbruddet i Lukas-saken og de nevnte lovbruddene etter straffeloven er lignende forbrytelser, tilsier Høyesteretts referering til disse i alle fall at domstolen ikke mener lovbruddene er så forskjellige at de ikke kan sammenlignes. Dette taler også for at straffeutmålingsutviklingen og utviklingen av dyrs rettsstilling peker i retning av at dyrs rettslige vern styrkes og i økende grad kan sammenlignes med lovbrudd mot mennesker. En slik utvikling medfører også at dyr i større grad skiller seg fra andre rettslige objekter.

Avslutningsvis må det ikke glemmes at høyesterettspraksisen for brudd på dyrevelferdsloven er begrenset. Det gjør at det er vanskelig å slå fast hvilken retning høyesterettspraksisen rent faktisk beveger seg mot. Samtidig bør det også påpekes at ved en straffeskjerpene utvikling, slik som i dette tilfellet, bør ikke utviklingen gå for raskt av hensyn til blant annet likhetsbetraktninger.¹⁷⁹ Det blir derfor interessant å følge med på rettsutviklingen videre og om domstolene for eksempel kommer til å ta i bruk hele strafferammen etter dvl. § 37 og om lovbrudd mot dyr i enda større grad blir sammenlignbare med lovbrudd mot mennesker.

¹⁷⁸ HR-2016-295-A (39)

¹⁷⁹ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 688

Kilderegister

Litteraturliste

Arne Frøslie, *Dyrevernloven*, 1. utgave, Tano Aschehoug, 1997

Inger Helen Stenevik og Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven Kommentarutgave*, Universitetsforlaget, 2011

Linda Grønning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, 2. utgave, Fagbokforlaget, 2019

Rune Ellefsen, *Med lov til å pine, Om bruk og beskyttelse av dyr*, Fritt forlag, 2013

Vegard Bø Bahus, *Dyrevelferdsrett*, 1. Utgave, Fagbokforlaget, 2019

Norske lover og konvensjoner

Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814

Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff

Lov 04. juli 2003 nr. 74 om hundehold

Lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet

Lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern

Lov 7. juni 1935 nr. 13 om dyrevern

Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde 2. mai 1992 (EØS-avtalen)

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 4. november 1950 (trådte i kraft 3. september 1953), Roma. (Den europeiske menneskerettskonvensjon)

Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 20. mars 1952, Paris (Den europeiske menneskerettskonvensjon tilleggsprotokoll nr. 1)

Protocol no. 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 22. november 1984 (trådte i kraft 1. november 1988), Strasbourg (Den europeiske menneskerettskonvensjon tilleggsprotokoll nr. 7)

Norske lovforarbeid og stortingsmeldinger

NOU 1983:57 s. 189 Straffelovgivningen under omforming, Straffelovkomisjonens delutredning I

Ot.prp. nr. 27 (1990-1991) Om lov om endringer i straffeloven m.m. (straffansvar for foretak)

Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) Om lov om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern

Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) Om lov om dyrevelferd

St.meld. nr. 12 (2002-2003) Om dyrehold og dyrevelferd

St.meld. nr. 37 (2007-2008) s. 10 Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn (Kriminalomsorgsmelding)

Norske rettsavgjørelser

Rt. 1994 s. 1272

HR-2016-295

HR-2016-2285-A

HR-2016-2507-A

HR-2017-1250-A

HR-2018-557-A

HR-2019-1645-A

Internettsider

Farm Animal Welfare Council, *Five freedoms*, The National Archives, DOI:
<https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20121010012427/http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm> Lest: 10.12.21

Kjetil Kolsrud, *Høyesterett: - Synet på straff for rusavhengige er endret*, Rett24, 08.08.21
DOI: <https://rett24.no/articles/hoyesterett--synet-pa-straff-for-rusavhengige-er-endret> (Lest: 10.12.21)

Landbruks- og matdepartementet, *Færre dyrekrimssaker henlegges*, Regjeringen.no, 18.02.21,
DOI: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/farre-dyrekrimssaker-henlegges/id2835129/> Lest: 10.12.21

Stortinget, *Lov om forbud mot hold av pelsdyr*, Stortinget.no, DOI:
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=75813> Lest 10.12.21